

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԲԱՆԿ

Գնաձի հաշվետվություն

4' 2009

ԵՐԵՎԱՆ

**ԳՆԱԾԻ
ԽԱՉՎԵՏՎՈՒՅՈՒՆ**

2009 թ. 4-րդ եռամսյակ

Բովանդակություն

1. Համառոտագիր	5
2. Գնաճի զարգացումներ	8
2.1. Գնաճն ըստ ապրանքների և ծառայությունների խմբերի, բնականոն գնաճ	8
<i>Գնաճի տատանումների վիճակագրական վերլուծություն</i>	9
2.2. Գնաճի նպատակի իրագործում	11
3. Գնաճի գործոններ	14
3.1. Արտաքին միջավայր	14
3.2. Վճարային հաշվեկշիռ	20
3.3. Տոկոսադրույքներ, փոխարժեք և դրամավարկային զարգացումներ	23
3.3.1. <i>Տոկոսադրույքներ</i>	23
3.3.2. <i>Փոխարժեք</i>	26
3.3.3. <i>Դրամավարկային զարգացումներ</i>	28
3.4. Համախառն պահանջարկ և առաջարկ	31
3.4.1. <i>Համախառն պահանջարկ</i>	31
3.4.2. <i>Համախառն առաջարկ</i>	34
3.5. Աշխատանքի շուկա	36
3.6. Ներմուծման գներ և արտադրողների գներ	37
3.6.1. <i>Ներմուծման գներ</i>	37
3.6.2. <i>Արտադրողների գներ</i>	38
3.7. Գնաճի սպասումներ	39

1. ՀԱՄԱՌՈՏԱԳԻՐ

2009 ԹՎԱԿԱՆԻ
ՉՈՐՐՈՂՊԵՐՈՒՄԻ
ՓԱՍՏԱՑԻ
ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐԸ ԵՎ
ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

2009 թվականի չորրորդ եռամսյակի հիմնական մակրոտնտեսական զարգացումները բնորոշվել են բարձր գնաճային միջավայրի ձևավորմամբ, ինչպես նաև համաշխարհային և ներքին տնտեսության վերականգնման տեմպերի արագացմամբ: Պայմանավորված միջազգային շուկաներում հունքային և որոշ պարենային ապրանքների գների՝ սպասվածից ավելի արագ աճով, տնտեսության աշխուժացմամբ, և տարվա ընթացքում իրականացված խիստ ընդլայնողական դրամավարկային և հարկաբյուջետային քաղաքականությունների պայմաններում գնաճի տեմպը չորրորդ եռամսյակում զգալիորեն աճել է՝ մինչև նոյեմբեր մշտապես պահպանվելով նպատակային թիրախի սահմաններում: Դեկտեմբերին, սակայն, 12-ամսյա գնաճի ցուցանիշը կտրուկ ավելացել է մինչև 6.5%՝ գերազանցելով նպատակային թիրախը շուրջ 1 տոկոսային կետով: Վերջինիս պատճառը դեկտեմբերին գյուղատնտեսական ապրանքների գների առավել ցայտուն սեզոնային աճն էր: Հատկանշական է, որ վերոնշյալ զարգացումների պարագայում տարեկան միջին գնաճը 2009թ-ին կազմել է ընդամենը 3.4%:

2009 թվականի չորրորդ եռամսյակում արձանագրվել է 3.7% գնաճ, որը մեծամասամբ պայմանավորվել է պարենային ապրանքների (ներառյալ ոգելից խմիչք և ծխախոտ) գների 5.8% աճով (նպաստումը գնաճին՝ 3.1 տոկոսային կետ), ինչն էլ, իր հերթին, հիմնականում պայմանավորվել է «Միրգ» և «Բանջարեղեն ու կարտոֆիլ» ապրանքախմբերի գների համապատասխանաբար 35.9% (նպաստումը գնաճին՝ 0.9 տոկոսային կետ) և 44.2% (նպաստումը գնաճին՝ 2.1 տոկոսային կետ) սեզոնային աճով: Ընդ որում, «Բանջարեղեն և կարտոֆիլ» ապրանքախմբի գների աճը գերազանցապես 4 ապրանքատեսակների՝ լուլիկի, վարունգի, կանաչ պղպեղի և սմբուկի գների աճի հետևանք էր (նպաստումը գնաճին՝ 4.2 տոկոսային կետ): Միաժամանակ, ոչ պարենային ապրանքների գների և ծառայությունների սակագների աճը կազմել է համապատասխանաբար 3.0 և 0.7%, որոնց ընդհանուր նպաստումը եռամսյակի գնաճին կազմել է ընդամենը 0.7 տոկոսային կետ: Մակրոտնտեսական գործոններով պայմանավորված գնաճային ճնշումների ազդեցությունն արտահայտվել է նաև բնականոն գնաճի վարքագծում: Հատկանշական է, սակայն, որ բնականոն գնաճը 2009թ. չորրորդ եռամսյակում կազմել է ընդամենը 1.7%¹, որի պարագայում 12-ամսյա բնականոն գնաճը նախորդ եռամսյակի նույն ցուցանիշի համեմատ ավելացել է 1.5 տոկոսային կետով՝ կազմելով 5.25%:

Համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամի հետևանքով դրսևորված տնտեսական անկումը 2009 թվականի երկրորդ եռամսյակում հասնելով իր առավելագույն մակարդակին (տ/տ 21.8%)՝ հաջորդող եռամսյակների ընթացքում դրսևորել է նվազման միտումներ՝ հիմնականում պայմանավորված խթանող հարկաբյուջետային և դրամավարկային քաղաքականությունների արդյունքում մակրոտնտեսական իրավիճակի աստիճանական բարելավմամբ: Արդյունքում, ինչպես և սպասվում էր, չորրորդ եռամսյակում արձանագրվել է անհամեմատ փոքր՝ տ/տ 5.3% տնտեսական անկում, որի պարագայում հունվար-դեկտեմբերի տնտեսական անկման ցուցանիշը նվազել է մինչև տ/տ 14.4%: Ընդ որում, բացառությամբ շինարարության ճյուղի, որտեղ նկատվել է անկման տեմպերի նվազում, եռամսյակի ընթացքում տնտեսության մյուս ճյուղերում արձանագրվել է աճ:

Արդյունաբերության ճյուղում արձանագրվել է ավելացված արժեքի շուրջ տ/տ 1.4% աճ (հունվար-դեկտեմբերին՝ տ/տ 7.6% նվազում), գյուղատնտեսության ճյուղում՝ տ/տ 2.1% աճ (հունվար-դեկտեմբերին՝ տ/տ 0.1% նվազում), իսկ ծառայությունների ճյուղում՝ տ/տ 0,7% աճ (հունվար-դեկտեմբերին ևս տ/տ 0.7% աճ):

2009 թվականի չորրորդ եռամսյակում աշխատանքի շուկայում առկա կոշտությունների պարագայում որոշակի բարձրացել են տնտեսության անվանական աշխատավարձերը՝ պայմանավորված ինչպես բյուջետային ֆինանսավորում

¹ 37 ԿԲ կողմից մշակված բնականոն գնաճի հաշվարկման մեթոդաբանությունը մանրամասն ներկայացված է «37 ԿԲ բանբեր» պարբերականում (2008 թ. 1-ին եռամսյակ), նույն պարբերականում պարբերաբար հրատարակվում են բնականոն գնաճի ցուցանիշները:

ունեցող, այնպես էլ մասնավոր հատվածի կազմակերպություններում աշխատավարձերի աճով: Չորրորդ եռամսյակում աշխատավարձերի աճի տեմպերը տարվա նախորդ եռամսյակների ընթացքում արձանագրված նույն ցուցանիշի համեմատ դանդաղել են: Գործազրկության մակարդակը ևս տնտեսական անկման տեմպերին արձագանքել է որոշակի ժամանակային խզումով: Արդյունքում՝ չորրորդ եռամսյակում շարունակվել է դեռևս տարեսկզբից նկատվող աշխատանքի արտադրողականության նվազումը՝ չնայած վերջինիս անկման տեմպերի դանդաղմանը: Վերը նշված զարգացումները հանգեցրել են միավոր աշխատուժի ծախսերի աճի, որի հետևանքով, ըստ ՀՀ ԿԲ գնահատումների, աշխատանքի շուկայի կողմից սպառողական շուկայում շուրջ 0.9% գնաճային ճնշումներ են առաջացել:

2009 թվականի չորրորդ եռամսյակում ներքին պահանջարկի անկման տեմպերը բարելավվել են՝ հիմնականում պետական ծախսումների զգալի աճի արդյունքում: Վերջինս պայմանավորված է պետության կողմից իրականացվող հակաճգնաժամային ընդլայնող քաղաքականությամբ: Մասնավոր ծախսումները ևս նպաստել են ներքին պահանջարկի անկման տեմպերի բարելավմանը:

2009 թվականի չորրորդ եռամսյակում ներքին պահանջարկի նվազումը կազմել է շուրջ 6%՝ նախորդ եռամսյակի նույն ցուցանիշի համեմատ բարելավվելով 11.6 տոկոսային կետով: Պետական ծախսերն ավելացել են շուրջ 8%-ով՝ պայմանավորված պետության իրականացրած ընդլայնողական հակաճգնաժամային քաղաքականությամբ: Դանդաղել են նաև մասնավոր ծախսումների անկման տեմպերը: Վերջինիս կառուցվածքում մասնավոր ներդրումների անկումը կազմել է շուրջ 23%, իսկ մասնավոր սպառումը նվազել է 0.4 %-ով (երրորդ եռամսյակի նույն ցուցանիշների համեմատ բարելավվել են համապատասխանաբար 23.8 և 1.5 տոկոսային կետով):

Չնայած կայունացման միտումներին՝ մասնավոր ծախսումները չորրորդ եռամսյակում շարունակել են ցածր մնալ բնական մակարդակից: Ըստ ՀՀ ԿԲ գնահատումների՝ մասնավոր հատվածի իրական ծախսումները 3 - 4 % ցածր են եղել բնական մակարդակից՝ սպառողական շուկայում առաջացնելով 1 - 1.2% գնանկումային ճնշումներ: Հարկ է նշել, սակայն, որ մասնավոր ծախսումների կազմում զգալի նվազել է երկարաժամկետ ապրանքների սպառումը, ինչը ՍԳԻ փոփոխության վրա էական ազդեցություն չի ունենում:

2009 թվականի չորրորդ եռամսյակում համախառն պահանջարկի վրա հարկաբյուջետային հատվածի ազդեցությունը, ըստ հարկաբյուջետային ազդակի հաշվարկված ցուցանիշի, կազմել է 7.8 տոկոսային կետ ընդլայնող՝ պայմանավորված Կառավարության հակաճգնաժամային միջոցառումների իրագործման պայմաններում պետական ծախսերի և տնտեսության վարկավորման ծավալների աճով: Ընդ որում՝ ազդակը ձևավորվել է եկամուտների՝ փոքր և ծախսերի՝ ավելի մեծ ընդլայնող ազդակների ազդեցությամբ: Եկամուտների ընդլայնող ազդակի ձևավորումը պայմանավորվել է ՀՆԱ-ի նկատմամբ պետական եկամուտների առաջանցիկ նվազմամբ: Չորրորդ եռամսյակում պետական բյուջեի հարկային եկամուտները, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ, նվազել են 11%-ով: Նախորդ տարվա նույն եռամսյակի նկատմամբ ծախսերի աճը, ներառյալ տնտեսության զուտ վարկավորումը, կազմել է 35 %, և, ըստ ազդակի հաշվարկված ցուցանիշի, համախառն պահանջարկի վրա ծախսերը ունեցել են 5.5 տոկոսային կետ ընդլայնող ազդեցություն:

Ըստ ՀՀ ԿԲ գնահատումների, չորրորդ եռամսյակում ներքին պահանջարկի և աշխատանքի շուկայի ազդեցությունը գների վրա 1.6 - 1.8% գնաճային է եղել:

Համաշխարհային տնտեսության վերականգնման միտումների դրսևորման և ներքին տնտեսության զարգացումների պայմաններում 2009 թ. չորրորդ եռամսյակում ընթացիկ հաշվի պակասուրդը նախորդ տարվա նույն եռամսյակի համեմատ նվազել է: Դա հիմնականում պայմանավորվել է եկամուտների և մասնավոր տրանսֆերտների նվազման նկատմամբ առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդի առաջանցիկ կրճատմամբ: 2009 թ. չորրորդ եռամսյակում ընթացիկ հաշվի պակասուրդը նվազել է տ/տ 102.5 մլն ԱՄՆ դոլարով և կազմել 410.2 մլն ԱՄՆ դոլար, իսկ վերջինիս կշիռը ՀՆԱ-ում՝ 15.1%: 2009 թ. արդյունքներով՝ ՀՆԱ անկման

բարձր տեմպերի պայմաններում, ընթացիկ հաշվի պակասուրդի կշիռը ՀՆԱ-ում մեծացել է և կազմել 14.0%՝ նախորդ տարվա 11.6%-ի փոխարեն:

2009 թվականի չորրորդ եռամսյակում, համաշխարհային տնտեսական անկման տեմպերի դանդաղման, դեռևս երկրորդ եռամսյակից ԿԲ կողմից գնաճի նպատակային թիրախի ապահովման և տնտեսության խթանման խնդիրների համադրման շրջանակներում իրականացված ընդլայնողական դրամավարկային քաղաքականության և Կառավարության կողմից հիմնականում տարվա երկրորդ կեսից իրականացված ընդլայնողական հարկաբյուջետային քաղաքականությունների ազդեցությամբ մակրոտնտեսական կայունացման միտումները չորրորդ եռամսյակում ամրապնդվել են: Դա առավել ցայտուն է արտահայտվել դրամավարկային ցուցանիշների վարքագծում, որոնք այս եռամսյակում ևս աճել են համեմատաբար բարձր տեմպերով: Եռամսյակի ընթացքում արձանագրվել է տնտեսության դոլարայնացման աճ, ինչն արտահայտվել է թե՛ ներգրավված և թե՛ տեղաբաշխված արտարժույթային միջոցների փոփոխություններում:

Չորրորդ եռամսյակում պահպանվել են տնտեսության վարկավորման աշխուժացման միտումները, որի պարագայում դրսևորվել է արտարժույթային վարկերի համեմատ դրամային վարկերի առաջանցիկ աճ, այդուհանդերձ վերջինիս տեմպերը դեռևս մնում են ոչ բավարար:

ԿԲ կողմից իրականացված ընդլայնողական քաղաքականության պարագայում բանկային համակարգը եռամսյակի ընթացքում մշտապես տնօրինել է իրացվելիության ավելցուկի բարձր մակարդակի, ինչի ազդեցությամբ էլ նկատվել է տոկոսադրույքների նվազում ինչպես ռեպո գործառնությունների, այնպես էլ պետական արժեթղթերի երկրորդային շուկաներում:

Վերոնշյալ զարգացումներով էլ պայմանավորվել են գնաճի նպատակի իրագործման ընթացքը և դրամավարկային քաղաքականության ուղղությունները եռամսյակի ընթացքում: Ընդհանուր առմամբ, ԿԲ-ն չորրորդ եռամսյակում շարունակել է իրականացնել գների կայունության և տնտեսական ակտիվության խթանման խնդիրներից բխող դրամավարկային քաղաքականություն: Ըստ այդմ՝ կանխատեսվող հորիզոնում նախանշելով գնաճի տեմպերի ավելացման միտումներ՝ այնուամենայնիվ, տնտեսական անկման դեռևս բարձր տեմպերի առկայության պայմաններում տնտեսության արագ վերականգնմանը հնարավորինս նպաստելու անհրաժեշտությունից ելնելով, ԿԲ-ն չորրորդ եռամսյակում ձեռնպահ է մնացել տոկոսադրույքների բարձրացումից: Այս քաղաքականությունը նպաստել է մակրոտնտեսական իրավիճակի որոշակի բարելավմանը՝ արտահայտվելով իրական հատվածում դրական տեղաշարժերով:

2. ԳՆԱԾԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐ

2.1. ԳՆԱԾՆ ԸՍՏ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԵՎ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԽՄԲԵՐԻ, ԲՆԱԿԱՆՈՆ ԳՆԱԾ

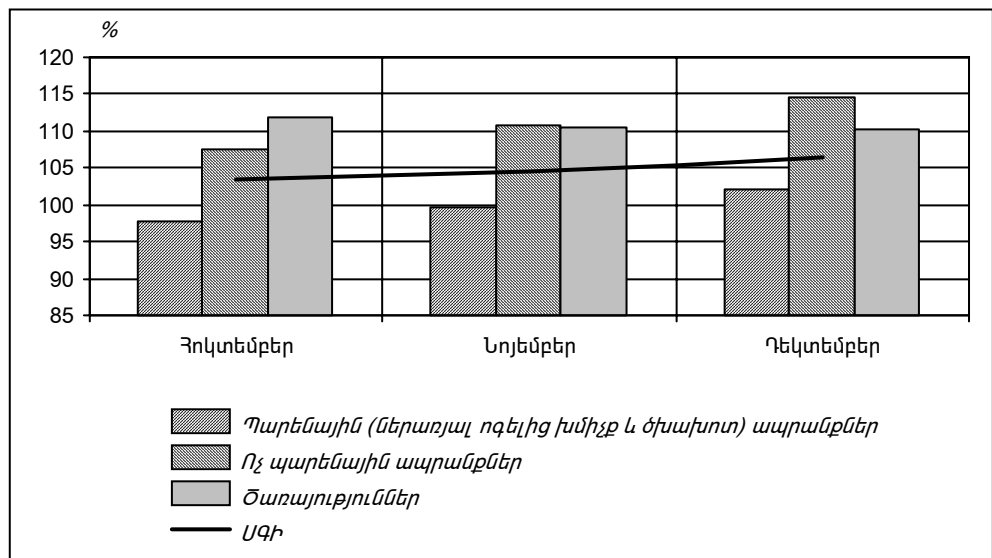
2009թ. դեկտեմբերին, 2008թ. դեկտեմբերի համեմատ, գրանցվել է 6.5 % գնաճ (նախորդ տարվա նույն ցուցանիշը կազմել է 5.2%), ընդ որում՝ պարենային (ներառյալ ոգելից խմիչք և ծխախոտ), ոչ պարենային ապրանքների գների և ծառայությունների սակագների փոփոխությունը համապատասխանաբար կազմել է 2.2%, 14.6% և 10.3% (նախորդ տարի՝ համապատասխանաբար 3.3%, 0.2% և 11.4%)՝ նպաստելով գնաճի ամփոփ մակարդակին համապատասխանաբար 1.2, 2.3 և 3.0 տոկոսային կետով:

«Պարենային ապրանքներ» ապրանքախմբի (ներառյալ ոգելից խմիչք և ծխախոտ) 2.2% գնաճը հիմնականում պայմանավորել են «Շաքարավազ» (33.9%), «Միրգ» (15.5%), «Սսամթերք» (3.3%), «Բանջարեղեն» (6.1%), «Ձկնամթերք» (33.7%) ենթաապրանքախմբերը, որոնք նպաստել են գնաճի ընդհանուր ցուցանիշին համապատասխանաբար 0.5, 0.4, 0.3, 0.3 և 0.2 տոկոսային կետով: Մինչև նույն ժամանակ, գնանկում է գրանցվել «Ձուլ» (-12.1%) և «Հացամթերք» (-2.6%), ենթաապրանքախմբերում՝ մեղմելով գնաճի ընդհանուր ցուցանիշը համապատասխանաբար - 0.2 և - 0.4 տոկոսային կետով:

«Ոչ պարենային ապրանքներ» ապրանքախմբի 14.6% գնաճը հիմնականում պայմանավորել են «Անձնական օգտագործման մեքենաներ և բենզին» (23.9%), «Ռեդամիջոցներ» (29.1%), «Հագուստ և գործվածք» (11.0%), «Լվացող միջոցներ» (20.1%), «Գեղահարդարման ապրանքներ» (14.7%) և «Կոշիկեղեն» (8.7%) ենթաապրանքախմբերը, որոնք գնաճի վրա ունեցել են համապատասխանաբար հետևյալ նպաստումները՝ 0.8, 0.5, 0.3, 0.3, 0.2 և 0.2:

«Ծառայություններ» ապրանքախմբի 10.3% գնաճի վրա հիմնականում ազդեցություն են ունեցել «Բնակկոմունալ ծառայություններ» (19.1%), «Տրանսպորտ» (16.0%), «Բուժապասարկման ծառայություններ» (7.2%), «Կրթության ծառայություններ» (7.5%) ենթաապրանքախմբերը, որոնք գնաճին նպաստել են համապատասխանաբար 1.4, 0.7, 0.7 և 0.3 տոկոսային կետով:

Ապառողական գների ինդեքսը 2009թ. չորրորդ եռամսյակում 12-ամսյա կտրվածքով՝ ըստ հիմնական ապրանքային խմբերի և ծառայությունների

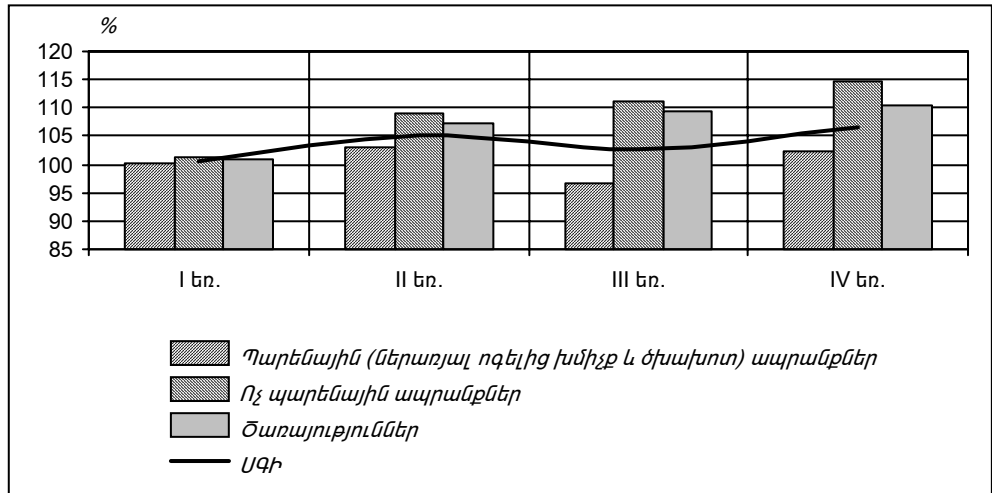
2009 թ. 4-րդ եռամսյակի գնաճը, նախորդ եռամսյակի վերջի նկատմամբ, կազմել է 3.7%, ինչը հիմնականում պայմանավորվել է պարենային ապրանքների (ներառյալ ոգելից խմիչք և ծխախոտ) գների 5.8%, ոչ պարենային ապրանքների՝ 3.0% և ծառայությունների սակագների 0.7% աճով:

2009 թ. 4-րդ եռամսյակում, նախորդ տարվա համապատասխան եռամսյակի և 2008թ. հունվար-դեկտեմբերին, նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի համեմատ, գնաճը կազմել է համապատասխանաբար 4.9% և 3.4%:

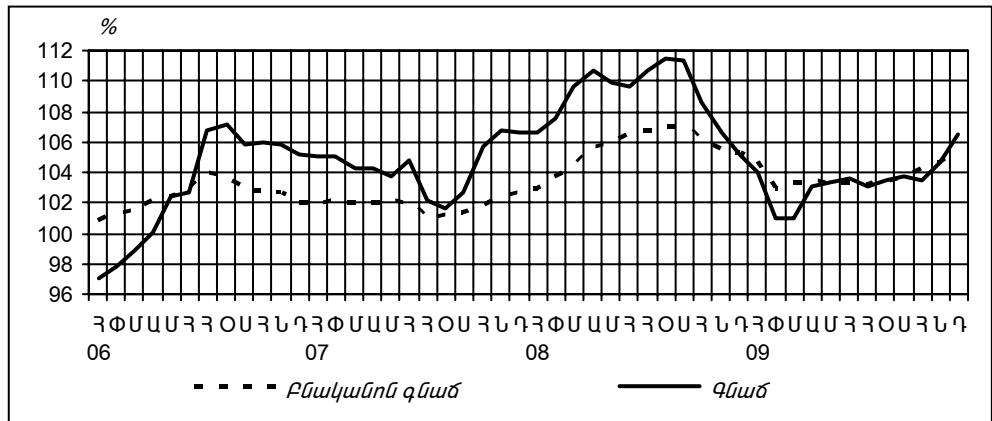
2009 թ. դեկտեմբերին, նախորդ տարվա դեկտեմբերի համեմատությամբ, բնականոն գնաճը կազմել է 5.25%: Բնականոն գնաճի ցուցանիշի վրա էական ազդեցություն են ունեցել բենզինի գնի (29.3%՝ նպաստումը բնականոն գնաճին

0.9 տոկոսային կետ), օդային տրանսպորտի ուղեվարձի (47.6%՝ նպաստումը 0.8 տոկոսային կետ), ԲՈՒՀ-երի ուսման վճարի (8.1%՝ նպաստումը 0.2 տոկոսային կետ), տավարի մսի (5.3%՝ նպաստումը 0.2 տոկոսային կետ), հիվանդանոցների ծառայությունների սակագների (4.2%՝ նպաստումը 0.2 տոկոսային կետ) աճը:

ՍԳԻ փոփոխություններն ըստ հիմնական ապրանքային խմբերի և ծառայությունների (2008թ. դեկտեմբերի նկատմամբ)

Գնաճը և բնականոն գնաճը 2006 - 2009 թթ. (% նախորդ տարվա նույն ամսվա նկատմամբ)

Գնաճի տատանումների վիճակագրական վերլուծություն

Սպառողական գների ինդեքսի և սպառողական զանբյուլի առանձին ապրանքախմբերի գների ինդեքսների փոփոխությունների ուսումնասիրման և դրանց տատանումները պայմանավորող գործոնների բացահայտման նպատակով 2006 թվականի հունվարից մինչև 2009 թվականի դեկտեմբերն ընկած ժամանակահատվածի համար տարանջատվել և գնահատվել է վիճակագրության տեսության մեջ ընդունված երեք բաղադրատարրերի (տրենդի, սեզոնայնության և պատահական տարրի) ազդեցությունը:

Գների ամսական ինդեքսների տատանումները պայմանավորող բաղադրատարրերի տեսակարար կշիռները (2006 թ. հունվար - 2009թ. դեկտեմբեր) (%)

Անվանում	Տրենդ	Սեզոնայնություն	Պատահական տարր	Ընդամենը
ՍԳԻ	0.0	72.5	27.5	100.0
1. Հացամթերք	9.8	29.6	60.7	100.0
2. Մսամթերք	0.3	30.5	69.2	100.0
3. Ձկնամթերք	0.1	35.2	64.8	100.0
4. Կաթնամթերք և յուղեր	3.8	48.7	47.6	100.0
5. Միրգ և բանջարեղեն	0.6	93.0	6.4	100.0

6. Այլ մթերք	11.4	53.4	35.2	100.0
7. Ոչ ոգելից խմիչք	0.9	25.8	73.3	100.0
8. Ոգելից խմիչք և ծխախոտ	6.2	39.5	54.3	100.0
9. Հագուստ և կոշիկեղեն	9.5	40.8	49.7	100.0
10. Բնակավարձ, էլեկտրատներ-գիա, վառելիք	6.1	36.2	57.7	100.0
11. Տնային գույք	12.1	26.8	61.1	100.0
12. Բուժսպասարկում և դեղորայք	0.8	37.9	61.3	100.0
13. Տրանսպորտ և կապ	2.4	45.7	52.0	100.0
14. Հանգիստ, մշակույթի ապրանքներ և ծառայություններ	4.3	81.9	13.7	100.0
15. Այլ ապրանքներ և ծառայություններ	0.1	29.7	70.2	100.0

Հաշվարկները ցույց են տալիս, որ 2005թ. հունվար - 2008թ. դեկտեմբեր ժամանակահատվածի² նկատմամբ 2006թ. հունվար - 2009թ. դեկտեմբեր ժամանակահատվածում գնաճի ամփոփ ցուցանիշի վրա ավելացել է պատահական տարրի (3.3 տոկոսային կետ) ազդեցությունը, իսկ սեզոնայնության (-3.3 տոկոսային կետ) ու տրենդի բաղադրատարրի (-0.1 տոկոսային կետ) ազդեցությունները նվազել են:

Ըստ ապրանքախմբերի՝ երեք բաղադրատարրերի (տրենդի, սեզոնայնության և պատահական տարրի) ազդեցությունը փոփոխվել է տարբեր կերպ: 2005թ. հունվար - 2008թ. դեկտեմբեր ժամանակահատվածի նկատմամբ 2006թ. հունվար - 2009թ. դեկտեմբեր ժամանակահատվածում տրենդի ազդեցությունը աճել է «Տնային գործածության ապրանքներ» (11.9 տոկոսային կետով), «Հաց և հացամթերք» (9.4 տոկոսային կետով), «Այլ մթերքներ» (9.1 տոկոսային կետով), «Հագուստ և կոշիկեղեն» (4.3 տոկոսային կետով) ապրանքախմբերում և նվազել «Ոգելից խմիչք և ծխախոտ» (-23.9 տոկոսային կետով), «Այլ ապրանքներ և ծառայություններ» (-18.0 տոկոսային կետով), «Ոչ ոգելից խմիչք» (-9.2 տոկոսային կետով), «Մսամթերք» (-6.2 տոկոսային կետով) ապրանքախմբերում:

Գների ամսական ինդեքսների տատանման գործակիցները 2006 - 2009 թթ. (%)

Անվանում	2006	2007	2008	2009
ՍԳԻ	1.2	1.8	1.2	1.6
1. Հացամթերք	0.2	3.1	3.1	1.5
2. Մսամթերք	0.8	0.7	0.7	0.7
3. Չկնամթերք	14.8	7.0	13.8	9.7
3. Կաթնամթերք և յուղեր	0.3	3.3	1.2	1.6
4. Միրգ և բանջարեղեն	14.8	15.6	14.1	15.2
5. Այլ մթերքներ	0.7	1.3	0.9	1.5
6. Ոչ ոգելից խմիչք	0.3	0.8	1.8	0.1
7. Ոգելից խմիչք և ծխախոտ	0.0	0.0	0.1	0.2
8. Հագուստ և կոշիկ	0.4	0.8	0.4	0.9
9. Բնակավարձ, էլեկտրատներգիա, վառելիք	0.7	0.5	2.2	5.2
10. Տնային գույք	0.3	0.3	0.5	0.8
11. Բուժսպասարկում և դեղորայք	1.6	0.7	2.0	0.8
12. Տրանսպորտ և կապ	1.7	1.0	1.2	1.8
14. Հանգիստ, մշակույթի ապրանքներ և ծառայություններ	1.0	1.3	0.7	1.7
15. Այլ ապրանքներ և ծառայություններ	0.2	0.3	1.2	0.2

² Հաշվարկների մեթոդաբանությունը նկարագրվել է «Սղաճը Հայաստանի Հանրապետությունում. 1999 թ. 2-րդ կիսամյակ» պարբերականում:

Սեզոնայնության բաղադրատարրի ազդեցությունը ավելացել է հիմնականում «Ոգելից խմիչք և ծխախոտ» (24.2 տոկոսային կետով), «Տրանսպորտ և կապ» (19.3 տոկոսային կետով), «Կաթնամթերք և յուղեր» (15.8 տոկոսային կետով), «Տնային գործածության ապրանքներ» (10.6 տոկոսային կետով), «Այլ ապրանքներ և ծառայություններ» (7.9 տոկոսային կետով) և նվազել «Մսամթերք» (23.2 տոկոսային կետով), «Ձկնամթերք» (20.6 տոկոսային կետով), «Հագուստ և կոշիկեղեն» (12.5 տոկոսային կետով), «Հանգիստ, մշակույթի ապրանքներ և ծառայություններ» (9.0 տոկոսային կետով) ապրանքախմբերում: Պատահական տարրի ազդեցությունն ավելացել է «Մսամթերք» (29.4 տոկոսային կետով), «Ձկնամթերք» (22.4 տոկոսային կետով), «Այլ ապրանքներ և ծառայություններ» (10.0 տոկոսային կետով), «Հագուստ և կոշիկեղեն» (8.2 տոկոսային կետով) ապրանքախմբերում և նվազել է «Տնային գործածության ապրանքներ» (22.5 տոկոսային կետով), «Տրանսպորտ և կապ» (21.5 տոկոսային կետով), «Կաթնամթերք և յուղեր» (15.9 տոկոսային կետով), «Այլ մթերքներ» (14.9 տոկոսային կետով), «Հաց և հացամթերք» (14.8 տոկոսային կետով) ապրանքախմբերում:

Աղյուսակի ցուցանիշները վկայում են, որ ՍԳԻ տատանողականությունը 2009 թ., 2008 թ. համեմատությամբ, մեծացել է. գների տատանողականությունը աճել է «Կաթնամթերք և յուղեր», «Միրգ և բանջարեղեն», «Այլ մթերքներ», «Տնային գույք», «Տրանսպորտ և կապ», «Հանգիստ, մշակույթի ապրանքներ և ծառայություններ» ապրանքախմբերում և նվազել է «Հացամթերք», «Ձկնամթերք», «Ոչ ոգելից խմիչք», «Բուժսպասարկում և դեղորայք», «Այլ ապրանքներ և ծառայություններ» ապրանքախմբերում:

2.2. ԳՆԱԾԻ ՆՊԱՏԱԿԻ ԻՐԱԳՈՐԾՈՒՄ

2009 թվականին Կառավարության՝ տնտեսական ակտիվության աճին նպաստող խիստ ընդլայնողական հարկաբյուջետային քաղաքականության իրականացման պայմաններում ԿԲ դրամավարկային քաղաքականությունը նպատակաուղղված էր տնտեսական ակտիվության խթանման և գների կայունության ապահովման խնդիրների արդյունավետ համադրմանը: Միաժամանակ, միջազգային շուկաներում հանքահումքային ու պարենային ապրանքների գների շարունակական աճի ազդեցությամբ, հատկապես չորրորդ եռամսյակում, ներքին ապրանքային շուկաներում գնաճային ճնշումները ուժգնացել են, ինչն առավելապես դրսևորվել է դեկտեմբերին: Արդյունքում՝ տարին ավարտվել է 12-ամսյա գնաճի 6.5% մակարդակով, ինչը գերազանցել է նպատակային միջակայքի վերին սահմանագիծը 1 տոկոսային կետով, այն դեպքում, երբ միջին տարեկան գնաճը կազմել է 3.4%:

Նախորդող 12-ամսյա ժամանակահատվածի գնաճային միջավայրը և դրամավարկային քաղաքականության ուղղությունները բնութագրվել են հետևյալ հիմնական առանձնահատկություններով: Համաձայն դրամավարկային քաղաքականության 2009թ. առաջին եռամսյակի ծրագրի՝ չորրորդ եռամսյակի համար կանխատեսվել էր 5.9% գնաճ³, ինչը գերազանցում էր նպատակային միջակայքի (4% +/- 1.5%) վերին սահմանագիծը: Ճիշտ է, 2008թ. ավարտվել էր գնաճի փաստացի 5.2% մակարդակով՝ մնալով տատանման միջակայքի սահմաններում (տե՛ս գրաֆիկ 1), այնուամենայնիվ, կանխատեսման պահին արդեն իսկ հայտնի էին մի շարք գնաճային գործոններ՝ մարտի սկզբին դրամի կտրուկ արժեզրկումը, ապրիլի 1-ից կոմունալ ծառայությունների սակագների բարձրացումը և տարվա ընթացքում նախատեսվող ընդլայնողական հարկաբյուջետային քաղաքականությունը, որոնց ուղղակի և անուղղակի ազդեցությունը հաշվի առնելով էլ տարեվերջի համար ձևավորվել էր գնաճի նման բարձր կանխատեսում:

³ Տե՛ս «Դրամավարկային քաղաքականության ծրագիր, Գնաճի հաշվետվություն. 2009թ. առաջին եռամսյակ» պարբերականը:

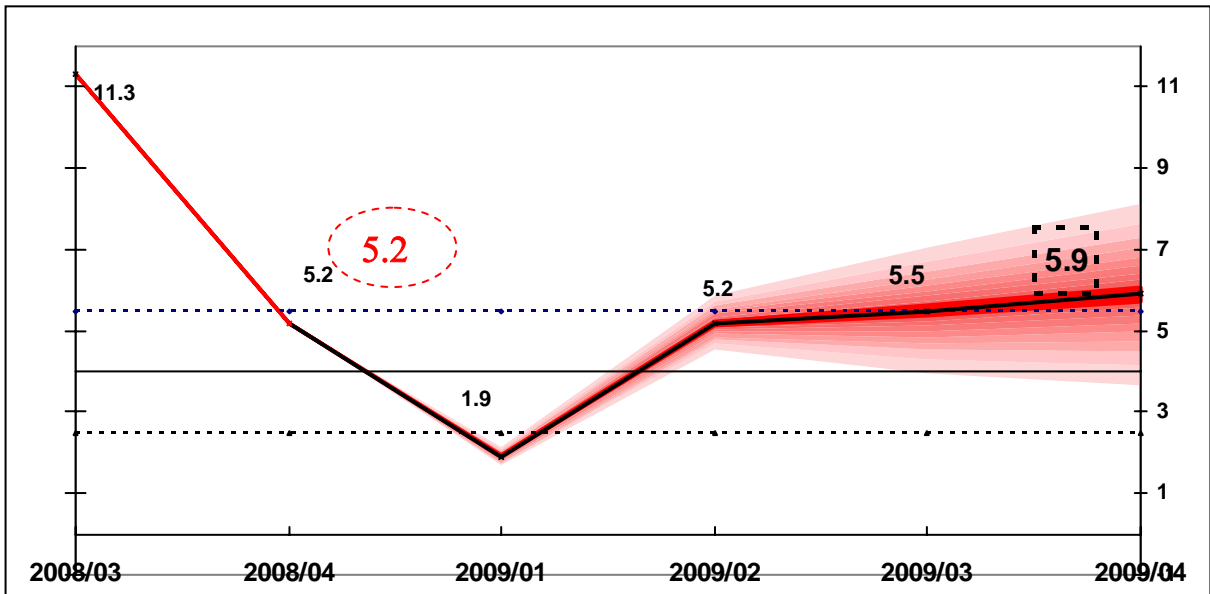
Չնայած առաջին եռամսյակի 12-ամսյա փաստացի գնաճը կազմել է ընդամենը 1%` պայմանավորված համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամի խորացման և միջազգային շուկաներում ստեղծված գնանկումային միջավայրի պարագայում արդեն ներքին գների զգալի անկմամբ, ինչպես նաև ֆինանսական կայունության պահպանմանն ուղղված արժույթային քաղաքականության իրականացմամբ, և ցածր է գտնվել նպատակային միջակայքի ստորին սահմանից 1.5 տոկոսային կետով, ԿԲ-ն հետագա եռամսյակներում ևս, հաշվի առնելով պահպանվող գնաճային միջավայրը, տարեվերջի համար կանխատեսել է գնաճի բարձր ցուցանիշներ, սակայն ավելի մեղմ սցենարով (տե՛ս գրաֆիկ 2):

Իրականում, համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամի խորացման և ներքին պահանջարկի կտրուկ նվազման պայմաններում, վերոնշյալ գնաճային գործոնների ազդեցությունն արտահայտվել է որոշակի լագով` նպաստելով տարեվերջին բարձր գնաճի ձևավորմանը: Երկրորդ եռամսյակից սկսած մինչև դեկտեմբեր, պայմանավորված ներմուծված ապրանքների գների ճշգրտման շարունակմամբ և կոմունալ ծառայությունների սակագների բարձրացմամբ, ինչպես նաև տնտեսական ակտիվության խթանման և գների կայունության ապահովման խնդիրների արդյունավետ համադրմանն ուղղված ընդլայնողական դրամավարկային քաղաքականության իրականացմամբ, գնաճը որոշակիորեն բարձրացել է և գտնվել նպատակային միջակայքի ստորին հատվածում: Փաստացի 12-ամսյա գնաճը երկրորդ եռամսյակում կազմել է 3.6%, երրորդում` 3.7% և նոյեմբերի վերջին` 4.6%: Եվ միայն դեկտեմբերին արձանագրված 2% գնաճի արդյունքում, ինչին մեծամասամբ նպաստել են գյուղատնտեսական մի քանի ապրանքների` լուլիկի, վարունգի, կանաչ պղպեղի և սմբուկի գների սեզոնային մեծ աճը (նպաստումը` 1.4 տոկոսային կետ), տարեվերջին գնաճը գերազանցել է միջակայքի վերին սահմանագիծը` կազմելով 6.5%:

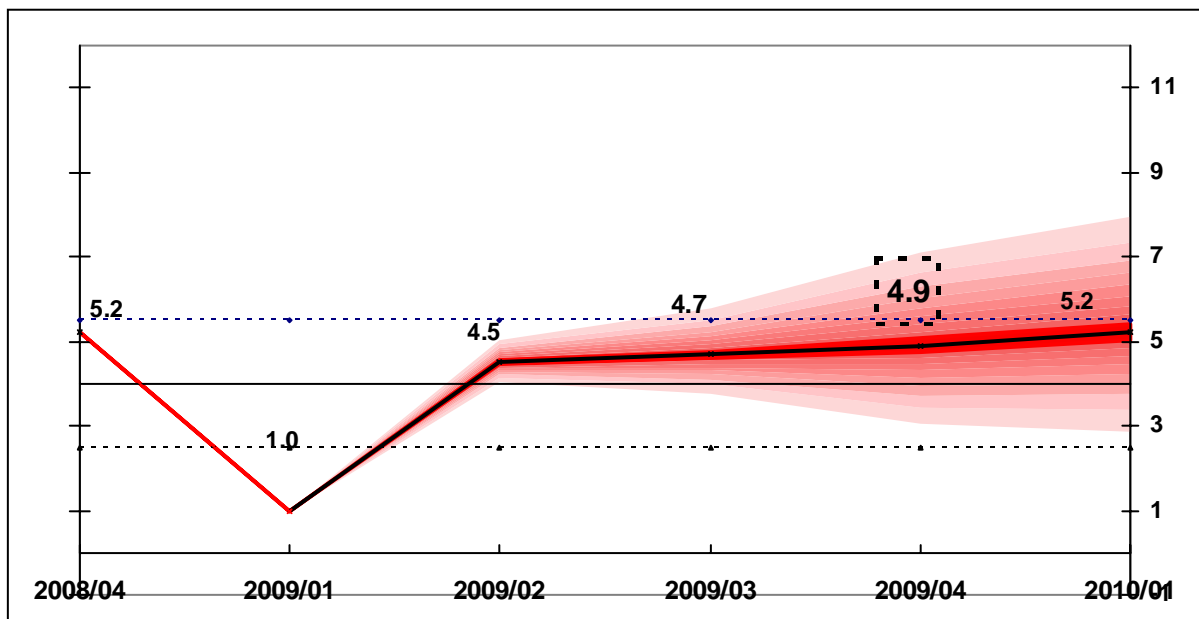
Ընդհանուր առմամբ, ելնելով տնտեսական ակտիվության վերականգնման և գների կայունության ապահովման խնդիրների արդյունավետ համադրումից, ԿԲ-ն երկրորդ և երրորդ եռամսյակների ընթացքում վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքն աստիճանաբար իջեցրել է` մարտի վերջի 7.75%-ից սեպտեմբերի վերջին հասցնելով 5.0%-ի: Միաժամանակ, այդ ընթացքում տոկոսադրույքի նվազեցմանը զուգահեռ, ԿԲ-ն իրականացրել է ծավալային ընդլայնման քաղաքականություն: Այն ներառել է երկարաժամկետ ռեպոների կիրառում, պետական արժեթղթերի երկրորդային շուկայում ակտիվ մասնակցություն և Կառավարության հետ համակարգված քաղաքականության շրջանակներում վարկային ծրագրերի իրականացման միջոցով մեծածավալ դրամային ռեսուրսների ներարկում բանկային համակարգ: Չորրորդ եռամսյակում, հաշվի առնելով արտաքին և ներքին տնտեսության որոշակի աշխուժացման պայմաններում ձևավորված գնաճային ռիսկերը, ԿԲ-ն անփոփոխ է թողել վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը` 5.0%: Դրան զուգահեռ, այդուհանդերձ, ԿԲ-ն շարունակել է ծավալային ընդլայնումը, ինչը հիմնականում նպատակաուղղվել է տնտեսական ակտիվության խթանմանը` չվտանգելով գների կայունությունը:

Գնաճի՝ 2008թ. դեկտեմբերին և 2009թ. մարտին կատարված կանխատեսումները 2009թ. IV եռամսյակի համար

Գրաֆիկ 1. 2008 թվականի դեկտեմբերին կանխատեսված գնաճը

Գրաֆիկ 2. 2009 թվականի մարտին կանխատեսված գնաճը

վաստացի գնաճը կանխատեսման պահին

հաշվետու եռամսյակի համար կանխատեսվող գնաճը

3. ԳՆԱԾԻ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐ

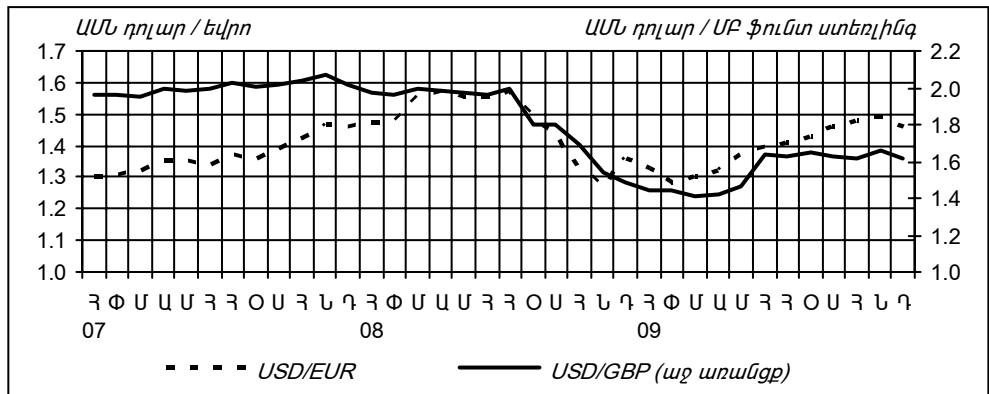
3.1. ԱՐՏԱՔԻՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐ

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո առաջին անգամ 2009թ-ին գրանցվեց համաշխարհային տնտեսության անկում՝ շուրջ -0.8%: Այնուամենայնիվ, արդեն 2009 թ. չորրորդ եռամսյակում նկատելի էին համաշխարհային տնտեսության վերականգնման միտումները, ինչը հիմք հանդիսացավ միջազգային ֆինանսական կազմակերպությունների համար՝ վերանայելու համաշխարհային տնտեսական աճի իրենց կանխատեսումները: ԱՄՆ-ի նոր կանխատեսումների համաձայն՝ համաշխարհային տնտեսության վերականգնման տեմպերը 2010 թ. կկազմեն 3.9% (0.75%-ով ավելի նախորդ կանխատեսումից): Թեև եռամսյակի ընթացքում կայունացման միտումներն ակնհայտ էին, այնուամենայնիվ 2009 թ. չորրորդ եռամսյակի ընթացքում զարգացած արդյունաբերական երկրները շարունակել են իրականացնել ընդլայնող հարկաբյուջետային և դրամավարկային քաղաքականություններ՝ ելնելով ֆինանսական կայունության վերականգնման, համախառն պահանջարկի խթանման և տնտեսական աճի շարունակականության ապահովման նպատակներից:

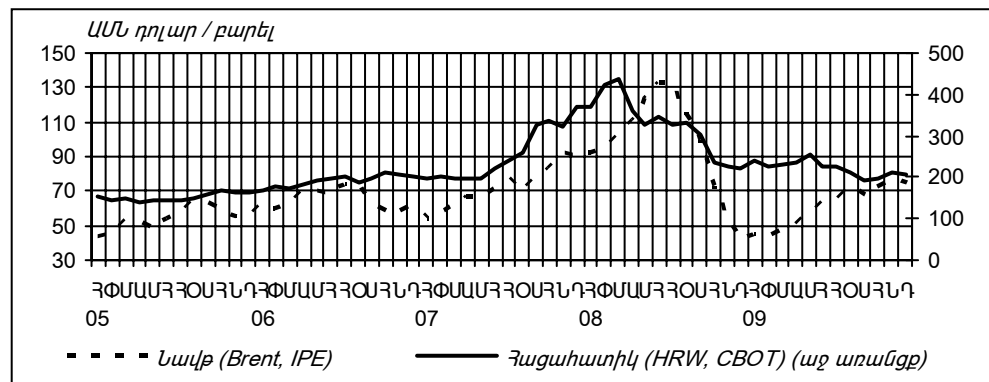
2009 թ. չորրորդ եռամսյակում համաշխարհային ապրանքային շուկաներում շարունակվել է գների աճը՝ հիմնականում արդեն գերազանցելով նախորդ տարվա մակարդակը: Գների աճը հիմնականում պայմանավորվել է համաշխարհային տնտեսության վերականգնման նշաններով: Բացի այդ, ԱՄՆ դոլարի դիրքերի թուլացումը չորրորդ եռամսյակում նույնպես նպաստել է հունքային ապրանքների՝ դոլարային արտահայտությամբ գների աճին:

Չորրորդ եռամսյակում ԱՄՆ դոլարի փոխարժեքը եվրոյի նկատմամբ արժեզրկվել է նոտ 3.9 տոկոսով՝ միջինը կազմելով 1.49 ԱՄՆ դոլար՝ մեկ եվրոյի դիմաց:

Եվրոյի նկատմամբ ԱՄՆ դոլարի արժեզրկումը շարունակվել է նաև չորրորդ եռամսյակում

Նավթամթերքների գները չորրորդ եռամսյակում կրկին բարձրացել են

2009 թ. չորրորդ եռամսյակում գրանցվել է նավթի միջազգային գների 9.5 տոկոս աճ՝ Brent տեսակի հուն նավթի բարելի համար եռ/եռ միջինը կազմելով գրեթե 75 ԱՄՆ դոլար (տ/տ աճը կազմել է 34.0 տոկոս): Եռամսյակի ընթացքում նավթի գների աճը հիմնականում պայմանավորվել է համաշխարհային տնտեսության վերականգնման լավատեսական սպասումների ձևավորմամբ: Արդյունաբե-

րական մետաղների գները ևս այս եռամսյակում բարձրացել են, մասնավորապես՝ պղնձի գները նախորդ եռամսյակի համեմատ աճել են 13.5 տոկոսով՝ միջինը կազմելով 6665.6 ԱՄՆ դոլար՝ մեկ տոննայի դիմաց, իսկ տ/տ աճը կազմել է 70.5%:

Հացահատիկի գները չորրորդ եռամսյակի ընթացքում տ/տ նվազել են միջինը 10.0%-ով: Դրանք տատանվել են մեկ բուշելի դիմաց 5.4-5.7 ԱՄՆ դոլարի միջակայքում՝ եռ/եռ նվազելով 1.6 տոկոսով: 2009/2010 տարում հացահատիկի բերքը ԱՄՆ Գյուղատնտեսության գրքի կողմից կանխատեսվել է մոտ 674 մլն տոննա՝ նախորդ տարվա 682 մլն տոննայի փոխարեն: Քանի որ բերքի ակնկալվող ծավալը 2010 թ. նույնպես կգերազանցի սպասվող սպառման չափերը, ապա հացահատիկի համաշխարհային պաշարները ևս փոքր-ինչ կաճեն՝ մոտ 25 մլն տոննայով՝ կազմելով 190.9 մլն տոննա: Բերքի առավել մեծ չափերի ավելացում է ակնկալվում նախկին խորհրդային երկրներից Ղազախստանում՝ 12.5 մլն տոննայից 17.0 մլն տոննա, իսկ նվազում՝ Ռուսաստանում՝ 63.7 մլն տոննայից 61.7 մլն տոննա և Ուկրաինայում՝ 26 մլն տոննայից 20.5 մլն տոննա:

Շաքարավազի գները չորրորդ եռամսյակում շարունակել են էապես բարձրանալ՝ եռ/եռ 9.9 տոկոս՝ միջինը կազմելով 23.4 ԱՄՆ ցենտ/ֆունտի դիմաց, իսկ տ/տ հասել են 84.2 տոկոսի: Նման գնաճի հիմնական պատճառը համաշխարհային պաշարների նվազման սպասումն է:

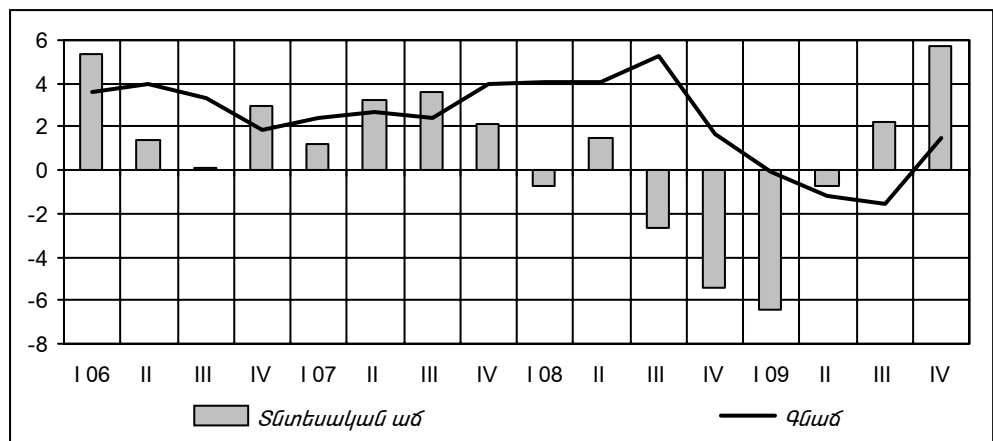
Ստորև ներկայացվում են համաշխարհային տնտեսության մեծ մասը կազմող և ՀՀ հիմնական գործընկեր երկրների՝ ԱՄՆ-ի, Եվրոգոտու և Ռուսաստանի տնտեսական զարգացումները: Այնուհետև կներկայացվեն տարածաշրջանի հարևան երկրների տնտեսական զարգացումները:

Ըստ նախնական գնահատումների՝ ԱՄՆ-ում 2009 թվականի չորրորդ եռամսյակում շարունակվել է նախորդ եռամսյակից սկսված տնտեսական վերականգնումը: Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում չորրորդ եռամսյակում գրանցվել է եռ/եռ տարեկանացված 5.7% տնտեսական աճ՝ նախորդ եռամսյակի 2.2% աճի փոխարեն: Տնտեսական աճին հիմնականում նպաստել է սպառողական ծախսերի (1.4 տոկոսային կետով նպաստում), մասնավոր ներդրումների (3.8 տոկոսային կետով) և արտահանման ծավալների ավելացումը (1.9 տոկոսային կետով):

Չուտ արտահանման պակասուրդը ՀՆԱ-ում 2009 թ. չորրորդ եռամսյակում կրճատվել է՝ կազմելով 3.0% (նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածում՝ 4.1%), որին նպաստել է ներմուծման՝ արտահանման նկատմամբ առաջանցիկ կրճատումը և՛ քանակական, և՛ արժեքային արտահայտությամբ:

2009 թվականի չորրորդ եռամսյակում ԱՄՆ-ում արձանագրվել է տ/տ 1.5 տոկոս գնաճ (նախորդ եռամսյակում՝ -1.5 տոկոս գնանկում): Սա հիմնականում պայմանավորվել է ապրանքային և վառելիքի շուկայում գների արագ աճով: 2009 թվականի չորրորդ եռամսյակում թեև նկատելի էին տնտեսությունների կայունացման միտումներ, այնուամենայնիվ Ֆեդերալ պահուստային համակարգը շարունակել է խթանող դրամավարկային քաղաքականությունը՝ պահպանելով Ֆեդերալ ֆոնդերի նպատակային տոկոսադրույքների 0 - 0.25% նպատակային միջակայքը և ծավալային ընդլայնման միջոցառումները:

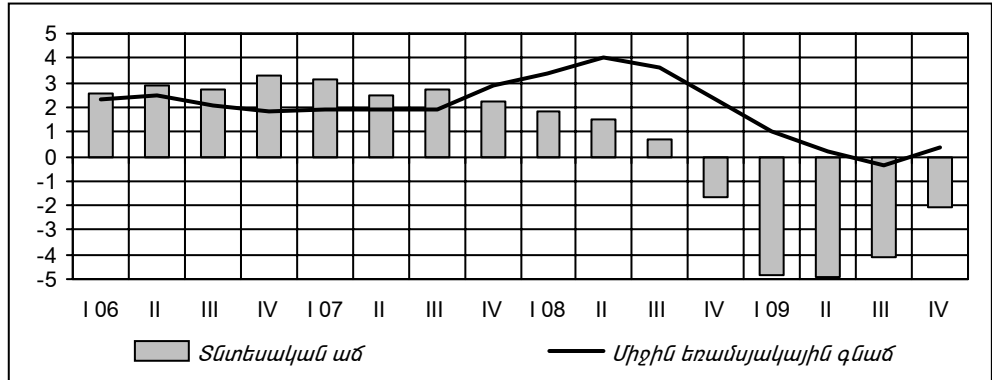
ԱՄՆ-ում 2009թ. չորրորդ եռամսյակում գրանցվեց գնաճ

Համաձայն Եվրոստատի նախնական գնահատումների՝ Եվրոգոտում 2009թ. չորրորդ եռամսյակում, նախորդ եռամսյակի համեմատ, գրանցվել է 0.1 տոկոս տնտեսական աճ, իսկ տ/տ գրանցվել է 2.1 տոկոս անկում (նախորդ եռամսյակում՝ համապատասխանաբար 0.4% և -4.0%):

Սպառողական գների ինդեքսը 2009 թ. չորրորդ եռամսյակում աճել է տ/տ 0.4 տոկոսով՝ նախորդ եռամսյակի 0.4 տոկոս գնանկման փոխարեն: Եվրոպական կենտրոնական բանկը եռամսյակի ընթացքում տոկոսադրույքները պահպանել է նույն 1.0% մակարդակի վրա՝ զուգահեռ պահպանելով ծավալային ընդլայնման քաղաքականությունը:

Եվրոգոտում գրանցվել է գների աճ

Ռուսաստանի տնտեսության՝ նախորդ եռամսյակի վերջերից դրսևորվող վերականգնման միտումները շարունակվել են չորրորդ եռամսյակում. նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ ՀՆԱ նվազումը կազմել է 2.9%: Վերջինիս նպաստել են նավթի գների բարձր մակարդակի պահպանումը և համաշխարհային պահանջարկի աստիճանական վերականգնումը: Տարվա արդյունքներով, ըստ նախնական գնահատումների, ՀՆԱ անկումը կազմել է 7.9%:

Արդյունաբերության նվազումը 2009 թ. չորրորդ եռամսյակում կազմել է տ/տ 2.6%, որի պարագայում տարվա կտրվածքով նվազումը կազմել է 10.8%: Ոչ արտահանելի ճյուղերում՝ առևտրի և շինարարության, չորրորդ եռամսյակում գրանցվել է համապատասխանաբար տ/տ 6.1% և 9.8% նվազում: Իսկ ըստ 2009թ. արդյունքների՝ շինարարության ճյուղում նվազումը կազմել է 17%, իսկ առևտրի ճյուղում՝ 5.5%:

Նշված զարգացումները և համաշխարհային տնտեսության նոր կանխատեսումները հաշվի առնելով՝ ԱՄՅ-ն վերանայել է Ռուսաստանի տնտեսական աճի 2010 թ. ցուցանիշը ավելացման ուղղությամբ և գնահատել 3.6%: Այնուամենայնիվ, ներքին թույլ պահանջարկի և տնտեսության կառուցվածքային սահմանափակումների ռիսկերը դեռևս պահպանվում են:

2009 թ. չորրորդ եռամսյակում համաշխարհային տնտեսության բարենպաստ միջավայրի ներքո շարունակվել է ընթացիկ հաշվի բարելավման միտումը՝ կապիտալի և ֆինանսական միջոցների զուտ ներհոսքի պայմաններում: Ընթացիկ հաշվի հավելուրդը կազմել է 15.6 մլրդ ԱՄՆ դոլար, ինչը 7.1 մլրդ ԱՄՆ դոլարով բարձր է նախորդ տարվա չորրորդ եռամսյակում արձանագրված ընթացիկ հաշվի հավելուրդից: Կապիտալի և ֆինանսական հաշվով գրանցվել է 9.0 մլրդ ԱՄՆ դոլարի զուտ ներհոսք՝ նախորդ եռամսյակի 25.4 մլրդ ԱՄՆ դոլար զուտ արտահոսքի փոխարեն: Վերջինս հիմնականում պայմանավորվել է բանկային համակարգի կողմից միջոցների զուտ ներհոսքով: Վճարային հաշվեկշռի նշված հոսքերի առկայությամբ Ռուսաստանի կենտրոնական բանկի պահուստները չորրորդ եռամսյակում ավելացել են 28.8 մլրդ ԱՄՆ դոլարով և 2010թ. հունվարի 1-ի դրությամբ կազմել 439 մլրդ ԱՄՆ դոլար:

Վճարային հաշվեկշռի հավելուրդի պայմաններում ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ռուբլու անվանական միջին փոխարժեքը չորրորդ եռամսյակի ընթացքում շարունակել է արժևորվել: Արդյունքում՝ ռուբլու միջին անվանական փոխարժեքը չորրորդ եռամսյակում ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ արժևորվել է 5.9%-ով՝ նախորդ եռամսյակի միջինի նկատմամբ, իսկ տ/տ արժեզրկումը կազմել է 8.1%: Չորրորդ

եռամսյակում Ռուսաստանի կենտրոնական բանկը արտարժույթի շուկայում հանդես է եկել որպես զուտ գնորդ՝ ռուբլու փոխարժեքի առավել արժևորումը գապելու նպատակով:

Գնաճի նվազման միտումը չորրորդ եռամսյակի ընթացքում շարունակվել է. արձանագրվել է տ/տ 9.3% գնաճ (նախորդ եռամսյակում՝ 11.5%): Թեև գնաճի տեմպերը թուլանում են, այնուամենայնիվ դրամավարկային և հարկաբյուջե-տային ընդլայնողական քաղաքականությունների գնաճային հետևանքներն առավել վառ կդրսևորվեն 2010թ. առաջին կիսամսյակի ընթացքում:

2009թ. չորրորդ եռամսյակում Ռուսաստանի կենտրոնական բանկը շարունակել է տոկոսադրույքների նվազեցման քաղաքականությունը՝ երեք անգամ նվազեցնելով տոկոսադրույքները: Վերջիններս սեպտեմբերին սահմանված 10%-ից նվազեցվել են և դեկտեմբերին կազմել 8.75%: Նշված որոշումը նպատակաուղղված է վարկային ռեսուրսների հասանելիության բարձրացմանը և պահանջարկի խթանմանը: Տոկոսադրույքների նվազեցման քաղաքականությունը պայմանավորված է գնաճի դիմամիկայի բարենպաստ միտումներով և գնաճային սպասումների աստիճանական թուլացմամբ:

Մակրոտնտեսական իրավիճակը հարևան երկրներում⁴

Թուրքիա. Նախորդ երեք եռամսյակների 9.7% (միջինը) տնտեսական անկումից հետո Թուրքիայի տնտեսությունում արձանագրվել է հերթական նվազումը՝ 2009թ. երրորդ եռամսյակում՝ տ/տ 3.3%⁵: Վերջինս նախորդ եռամսյակի 7.9% նվազման համեմատ բարելավում է, սակայն սեզոնային գործոնը բացառելու դեպքում, այնուամենայնիվ, նախորդ եռամսյակի համեմատ դեռևս 1.7% բացասական աճ է արձանագրվել: Հունվար-սեպտեմբերին տնտեսական անկումը կազմել է 8.4%: Պահանջարկի տեսանկյունից, եռամսյակի տնտեսական նվազման վրա ամենամեծ բացասական ազդեցությունն ունեցել են ներդրումները՝ 3.8 տոկոսային կետ նպաստումով: Սասնավոր սպառման նվազումը երրորդ եռամսյակում կազմել է տ/տ 0.9%: Ընդհանուր առմամբ, ներքին պահանջարկը (առանց պաշարների) ունեցել է 4 տոկոսային կետ բացասական ազդեցություն, մինչդեռ զուտ արտաքին պահանջարկը՝ 2 տոկոսային կետ դրական նպաստում:

Անկման ամենաբարձր տեմպերն արձանագրվել են վերամշակող արդյունաբերության, շինարարության և մեծածախ ու մանրածախ առևտրի ծյուղերում, որտեղ հունվար-սեպտեմբերին նվազման տեմպերը կազմել են համապատասխանաբար 12.4%, 19.5% և 16.3%:

Ներքին և արտաքին պահանջարկի նվազման պայմաններում հոկտեմբեր-նոյեմբեր ամիսներին ընթացիկ հաշվի պակասուրդը կազմել է 991 մլն ԱՄՆ դոլար՝ կապիտալի 220 մլն ԱՄՆ դոլար զուտ արտահոսքի պարագայում: Արդյունքում՝ 2009թ. հունվար-նոյեմբերին ընթացիկ հաշվի պակասուրդը կազմել է 9.9 մլրդ ԱՄՆ դոլար՝ նվազելով 28.9 մլրդ ԱՄՆ դոլարով կամ 74.4%-ով, ինչը հիմնականում պայմանավորվել է առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդի զգալի նվազմամբ, իսկ կապիտալի և ֆինանսական հաշվով միջոցների զուտ ներհոսքը նշված ժամանակահատվածում կազմել է 2.4 մլրդ ԱՄՆ դոլար՝ նախորդ տարվա նկատմամբ նվազելով 93.2%-ով:

Օտարերկրյա ուղղակի ներդրումների զուտ ներհոսքը հունվար-նոյեմբերին կազմել է 5.8 մլրդ ԱՄՆ դոլար՝ նվազելով 60%-ով: Պորտֆելային ներդրումների գծով արձանագրվել է 851 մլն ԱՄՆ դոլարի զուտ ներհոսք՝ նախորդ տարվա հունվար-նոյեմբերի 5.2 մլրդ ԱՄՆ դոլարի զուտ արտահոսքի փոխարեն: «Այլ ներդրումներ» հոդվածով զրանցվել է 4.2 մլրդ ԱՄՆ դոլարի զուտ արտահոսք, ինչը հիմնականում պայմանավոր-

⁴ Հարևան երկրների տնտեսությունների ուսումնասիրումը կարևորվում է այն առումով, որ, ենթարկվելով նույնանման ցնցումների, կարող են անուղղակի ազդել Հայաստանի տնտեսության վրա: 1990-ական թվականների ճգնաժամերը ցույց տվեցին, որ ազդեցության անուղղակի ուղիները՝ արտահանման միևնույն շուկաները, վարկավորող միևնույն կազմակերպությունները կամ երկրները, միևնույն ներդրողները և այլն, ավելի ու ավելի մեծ դերակատարում են ունենում տարածաշրջանային տեսանկյունից երկրների տնտեսությունների զարգացումների վրա: Հետևաբար երկրները մշտապես ուշադրություն են դարձնում ոչ միայն գործընկեր, այլ նաև տարածաշրջանային հարևան երկրների մակրոտնտեսական զարգացումներին: Ավելացնենք նաև, որ Իրանը ներառված չէ այն պատճառով, որ վերջինիս թվային տվյալները թերի են, ինչպես նաև ստացվում են բավականին ուշ, երբ կորցնում են իրատապությունը:

⁵ 2009 թ. չորրորդ եռամսյակի տնտեսական աճի պաշտոնական ցուցանիշները բացակայում են:

վել է այլ մասնավոր հատվածի (առանց բանկերի) կողմից միջոցների զուտ արտահոսքով:

Նշված հոսքերի արդյունքում վճարային հաշվեկշիռը հունվար-նոյեմբերին համ-
զեցրել է Կենտրոնական բանկի պաշտոնական պահուստների 481 մլն ԱՄՆ դոլարով
նվազման («Մխալներ և բացթողումներ» հոդվածով արձանագրվել է բավականին մեծ՝
6.9 մլրդ ԱՄՆ դոլարի զուտ ներհոսք):

Չորրորդ եռամսյակի ընթացքում թուրքական լիրան ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ար-
ժեզրկվել է, որի պարագայում նախորդ եռամսյակի 4.6% արժևորման համեմատ ընթա-
ցիկ եռամսյակում միջին անվանական փոխարժեքի արժևորումը կազմել է ընդամենը
0.8%, իսկ նախորդ տարվա չորրորդ եռամսյակի նկատմամբ միջին արժևորումը՝ 3.7%:

Համաշխարհային և ներքին տնտեսության զարգացումներով պայմանավորված՝
սպառողական գների աճի տեմպերը չորրորդ եռամսյակի ընթացքում ավելացել են և
կազմել տ/տ 5.7%՝ նախորդ եռամսյակի 5.3%-ի փոխարեն: Դրա հիմնական պատճառը
դեկտեմբերին չնշակված պարենային ասպրանքների գների աճն էր և բազայի էֆեկտը:
Գների նշված աճը ոչ թե ընդհանուր գների ձևավորման միտում է, այլ ժամանակավոր
գործոնների ազդեցության հետևանք: Ինչ վերաբերում է բնականոն գնաճին, ապա վեր-
ջինս միջինժամկետ թիրախի սահմաններում է:

Հաշվի առնելով 2009թ. չորրորդ եռամսյակի ընթացքում վարկային շուկաներում
դրսևորվող բարենպաստ զարգացումները և տնտեսական ակտիվության աստիճանա-
կան վերականգնումը՝ Թուրքիայի կենտրոնական բանկը դանդաղեցրել է տոկոսա-
դրույքների նվազեցման չափերը և նոյեմբերին վերաֆինանսավորման տոկոսարդույքը
սահմանվել է 6.5%՝ սեպտեմբերի 7.25%-ի փոխարեն:

Աղբբեջանի տնտեսությունը, ի հաշիվ վառելիքի (նավթ, բնական գազ և այլ ած-
խաջրեր) արդյունահանման, 2009թ. ևս պահպանել է իրական ՀՆԱ աճի տեմպերը, որը
կազմել է 9.3%, ընդ որում՝ ոչ նավթային հատվածում՝ 3.2%⁶: Նավթային հատվածում
աճը կազմել է 14.9%: Սակայն նկատենք, որ ՀՆԱ դեֆլյատորի 21.2% նվազման ար-
դյունքում անվանական ՀՆԱ-ն նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի համեմատ
նվազել է 13.85%-ով: ՀՆԱ աճի 50.0%-ը բաժին է ընկել արդյունաբերությանը, 6.7%-ը՝
գյուղատնտեսությանը, 7.4%-ը՝ շինարարությանը, 8.6%-ը՝ տրանսպորտին և հեռահա-
ղորդակցությանը, 7.0%-ը՝ մեծածախ և մանրածախ առևտրի ոլորտին, 11.7 %-ը՝ սո-
ցիալական ծառայությունների ոլորտին, 8.6%-ը՝ արտադրանքի և ներմուծման զուտ
հարկերին⁷:

2009 թ. երկրորդ կեսից Աղբբեջանի տնտեսությունը գտնվել է ցածր գնաճի գո-
տում, և տարեկան միջին գնաճը կազմել է 1.5%: Գնաճի ցածր մակարդակը պայմանա-
վորվել է պարենային ասպրանքների գնանկումով՝ 1.5%, մինչդեռ ոչ պարենային աս-
պրանքների և ծառայությունների գների աճը կազմել է համապատասխանաբար՝ 3.4% և
7.1%⁸: Նշված ժամանակահատվածում բնակչության եկամուտներն ավելացել են 8.0%-
ով, իսկ միջին ամսական աշխատավարձը՝ 8.6%-ով և կազմել 370.7 ԱՄՆ դոլար (298.0
մանաթ)⁹:

2009 թ. ընթացքում Աղբբեջանի առևտրային հաշվեկշիռը թեև եղել է հավելուրդով՝
8.6 մլրդ ԱՄՆ դոլար, սակայն նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանում գրանցված
հավելուրդի համեմատ նվազել է շուրջ 4.7 անգամ, որը պայմանավորված է նախորդ
տարվա նույն ժամանակաշրջանի համեմատ արտաքին առևտրի շուրջ 2.6 անգամ
կրճատմամբ: Ընդ որում՝ արտահանումը կրճատվել է շուրջ 3.3 անգամ¹⁰: Աղբբեջանի
2009թ. արտահանման արժեքի 81.6%-ը կազմել է հում նավթը, որի արտահանման
ժավալը 2008թ. համեմատ կրճատվել է 72.9%-ով¹¹:

2009 թ. հունվար-սեպտեմբերին, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի
համեմատ, զգալիորեն՝ շուրջ 40.5%-ով նվազել է նաև ուղղակի ներդրումների համա-
խառն ներհոսքը: Օտարերկրյա ուղղակի ներդրումների ներհոսքը կազմել է 2.0 մլրդ
ԱՄՆ դոլար, որում առաջատար են Մեծ Բրիտանիան (49.2%), ԱՄՆ-ը (14.7%), Ճապո-
նիան (7.7%), Նորվեգիան (4.8%), Թուրքիան (3.8%), Ֆրանսիան (2.7%), Չեխիան
(2.3%), Շվեյցարիան (2.1%) և Կորեան (0.8%)¹²:

⁶ Աղբբուրը՝ Աղբբեջանի կենտրոնական բանկի վիճակագրական բյուլետեն, 2009 թ. հունվար-դեկ-
տեմբեր, աղյուսակ 1.1:

⁷ Աղբբուրը՝ <http://abc.az/rus/news/41900.html>:

⁸ Աղբբուրը՝ Աղբբեջանի վիճակագրության կոմիտե. http://www.azstat.org/sdds/en/P_I/C_P.shtml l:

⁹ Աղբբուրը՝ Աղբբեջանի կենտրոնական բանկի վիճակագրական բյուլետեն, 2009 թ. հունվար-դեկ-
տեմբեր, աղյուսակ 1.1:

¹⁰ Աղբբուրը՝ <http://abc.az/rus/news/42232.html> :

¹¹ Աղբբուրը՝ <http://abc.az/rus/news/42261.html> :

¹² Աղբբուրը՝ Աղբբեջանի կենտրոնական բանկի վիճակագրական բյուլետեն, 2009 թ. հունվար-դեկ-
տեմբեր, աղյուսակ 1.4, <http://abc.az/rus/news/41947.html> :

ինչպես և նախորդ տարի, 2009թ-ին ևս Ադրբեջանի կենտրոնական բանկը վարել է մանաթի փոխարժեքի կայունության կամ, առնվազն, արժեզրկման զսպման քաղաքականություն: Արդյունքում՝ 2009 թ. հունվար-դեկտեմբերին մանաթի փոխարժեքը ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ արժեզրկվել է ընդամենը 0.26%-ով, իսկ միջին տարեկան փոխարժեքը տ/տ արժևորվել է 2.32%-ով¹³: Որոշ տնտեսագետ-վերլուծաբանների կարծիքով, մանաթի փոխարժեքի կայունության պահպանման նպատակով ծախսվել է 1.5 մլրդ դոլար¹⁴:

2008 թ. դեկտեմբերի վերջի համեմատ տնտեսության վարկավորման ծավալները ավելացել են 17.4%-ով, սակայն, դրա հետ մեկտեղ, շուրջ 2 անգամ ավելացել են անհուսալի վարկերի ծավալները¹⁵: Բանկային ավանդների ծավալները կրճատվել են տ/տ 1.3%-ով, ընդ որում՝ կրճատվել են ինչպես ազգային արժույթով, այնպես էլ արտարժույթով ավանդների ծավալները: Արտարժույթով ավանդների տեսակարար կշիռը ընդհանուր ավանդներում 2009 թ. դեկտեմբերի վերջի դրությամբ կազմել է 53.4%¹⁶:

Բանկային համակարգի ֆինանսական կայունությանն աջակցելու և տնտեսական ակտիվությունը պահպանելու նպատակով Ադրբեջանի կենտրոնական բանկը 2009 թ. առաջին կիսամյակում վարել է ընդլայնողական դրամավարկային քաղաքականություն: Մասնավորապես, փետրվարի 2-ին վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը իջեցրել է 3%-ով, մարտի 2-ին՝ 2%-ով և մայիսի 25-ին՝ ևս 1%-ով՝ սահմանելով 2%¹⁷: Դրա հետ մեկտեղ, 2.5%-ով կրճատվել է ազգային արժույթով և արտարժույթով պարտադիր պահուստավորման նորմատիվը և սահմանվել 0.5%¹⁸: Սակայն 2009 թ. մանաթի զանգվածի աճը կազմել է ընդամենը 1.45%՝ նախորդ տարվա 38.5% աճի փոխարեն¹⁹:

Ադրբեջանի կենտրոնական բանկի արտարժույթային պահուստները 2009թ. ընթացքում (վերջին երեք տարիների ընթացքում առաջին անգամ) նվազել են 16.9%-ով և 2009 թ. դեկտեմբերի 30-ի դրությամբ կազմել շուրջ 5.2 մլրդ ԱՄՆ դոլար²⁰:

Վրաստանի տնտեսությունը, սկսած 2008 թ. երկրորդ կիսամյակից, տնտեսական անկման փուլում է: 2009 թ. հունվար-սեպտեմբերին տնտեսական անկումը կազմել է 5.5%²¹: Այդ ընթացքում ՀՆԱ կառուցվածքում առավել մեծ տեսակարար կշիռ են ունեցել պետական կառավարման ոլորտը՝ 13.1%, արդյունաբերությունը՝ 13.0%, առևտրի ոլորտը՝ 12.1%, գյուղատնտեսությունը՝ 8.5% և տրանսպորտի ոլորտը՝ 6.9%²²:

2009 թ. առաջին ինը ամիսների ընթացքում Վրաստանում գնաճը տ/տ կազմել է 1.7%, իսկ նախորդ տարվա դեկտեմբերի համեմատ գրանցվել է 3.0% գնաճ: Ընդ որում, նախորդ տարվա դեկտեմբերի համեմատ բոլոր ապրանքային խմբերում գրանցվել է գնանկում, մինչդեռ կարճաժամկետ սպառման ապրանքների և ծառայությունների գծով՝ 3.2% և ծառայությունների գծով՝ 5.5% գնաճ²³: 2010-2012թթ. համար Վրաստանի ազգային բանկը նպատակադրել է 6% գնաճի մակարդակ:

2009թ. ընթացքում իրականացված ապրանքների արտահանման-ներմուծման գործարքների արդյունքում Վրաստանի առևտրային հաշվեկշռի բացասական մնացորդը բարելավվել է և կազմել է 3.2 մլրդ ԱՄՆ դոլար՝ նախորդ տարվա 4.8 մլրդ դոլարի փոխարեն: Առևտրային հաշվեկշռի բացասական մնացորդի բարելավումը պայմանավորվել է նախորդ տարվա համեմատ ներմուծման (ՄԻՖ) ծավալների 30.6%-ով, իսկ արտահանման (ՖՕՔ) ծավալների՝ 24.1%-ով նվազմամբ²⁴:

Զգալիորեն նվազել է ինչպես օտարերկրյա ուղղակի ներդրումների, այնպես էլ պորտֆելային ներդրումների համախառն ներհոսքը: 2009 թ. հունվար-սեպտեմբերին

¹³ Աղբյուրը՝ Ադրբեջանի կենտրոնական բանկի վիճակագրական բյուլետեն, 2009 թ. հունվար-դեկտեմբեր, աղյուսակ 1.1:

¹⁴ Աղբյուրը՝ <http://abc.az/rus/news/41988.html>:

¹⁵ Աղբյուրը՝ Ադրբեջանի կենտրոնական բանկի վիճակագրական բյուլետեն, 2009 թ. հունվար-դեկտեմբեր, աղյուսակ 2.8:

¹⁶ Աղբյուրը՝ Ադրբեջանի կենտրոնական բանկի վիճակագրական բյուլետեն, 2009 թ. հունվար-դեկտեմբեր, աղյուսակ 2.3:

¹⁷ Աղբյուրը՝ <http://www.nba.az/default.aspx?go=699>:

¹⁸ Աղբյուրը՝ Ադրբեջանի կենտրոնական բանկի վիճակագրական բյուլետեն, 2009 թ. հունվար-սեպտեմբեր, աղյուսակ 2.12:

¹⁹ Աղբյուրը՝ Ադրբեջանի կենտրոնական բանկի վիճակագրական բյուլետեն, 2009 թ. հունվար-սեպտեմբեր, աղյուսակ 2.4:

²⁰ Աղբյուրը՝ http://www.cbar.az/infoblocks/money_reserve_usd:

²¹ Աղբյուրը՝ Վրաստանի ազգային բանկի Դրամավարկային և բանկային վիճակագրության բյուլետեն, 2009 թ. հունվար-դեկտեմբեր, աղյուսակ 1.1: 2009թ. ՀՆԱ-ի և նրա տարրերի դինամիկային վերաբերող ցուցանիշները կիրառարկվեն 2010թ. մարտի 30-ին:

²² Աղբյուրը՝ http://www.statistics.ge/_files/english/nad/GDP%20at%20current%20prices.xls:

²³ Աղբյուրը՝ Վրաստանի ազգային բանկի Դրամավարկային և բանկային վիճակագրության բյուլետեն, 2009 թ. հունվար-դեկտեմբեր, աղյուսակ 1.1:

²⁴ Աղբյուրը՝ նույն տեղում, աղյուսակ 5.4:

2009 թ. արդյունքներով՝ ՀՆԱ անկման բարձր տեմպերի պայմաններում, ընթացիկ հաշվի պակասուրդի կշիռը ՀՆԱ-ում մեծացել է և կազմել 14.0%՝ նախորդ տարվա 11.6%-ի փոխարեն:

2009 թ. չորրորդ եռամսյակում առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդը նվազել է 185 մլն ԱՄՆ դոլարով և կազմել 676.4 մլն ԱՄՆ դոլար: Արտահանման և ներմուծման նվազումը չորրորդ եռամսյակում կազմել է համապատասխանաբար տ/տ 10.5% և 19.0%: Առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդի նվազումը պայմանավորվել է արտահանման նկատմամբ ներմուծման առաջանցիկ նվազմամբ: Ըստ 2009թ. արդյունքների՝ արտահանման և ներմուծման նվազումը կազմել է համապատասխանաբար 34.4% և 25.6%:

Արտահանման դոլարային արժեքի նվազման տեմպերի դանդաղման պատճառը չորրորդ եռամսյակում մետաղների գների տ/տ աճն էր, ինչպես նաև նախորդ տարվա նույն եռամսյակում արտահանման ցածր մակարդը: Ապրանքների արտահանման իրական ծավալների նվազման բարձր տեմպերը դեռևս պահպանվում են: Արտահանման դոլարային արժեքի նվազումը հիմնականում պայմանավորվել է «Պատրաստի սննդի արտադրանք» և «Թանկարժեք և կիսաթանկարժեք քարեր, թանկարժեք մետաղներ և դրանցից իրեր» ապրանքախմբերի համապատասխանաբար 4.7 և 4.8 տոկոսային կետ ազդեցություններով, իսկ «Հանքահումքային արտադրանք» և «Ոչ թանկարժեք մետաղներ և դրանցից պատրաստված իրեր» ապրանքախմբերը, ի տարբերություն նախորդ եռամսյակների բացասական ազդեցությունների, ընթացիկ եռամսյակում ունեցել են համապատասխանաբար 3.1 և 6.0 տոկոսային կետ դրական նպաստումներ:

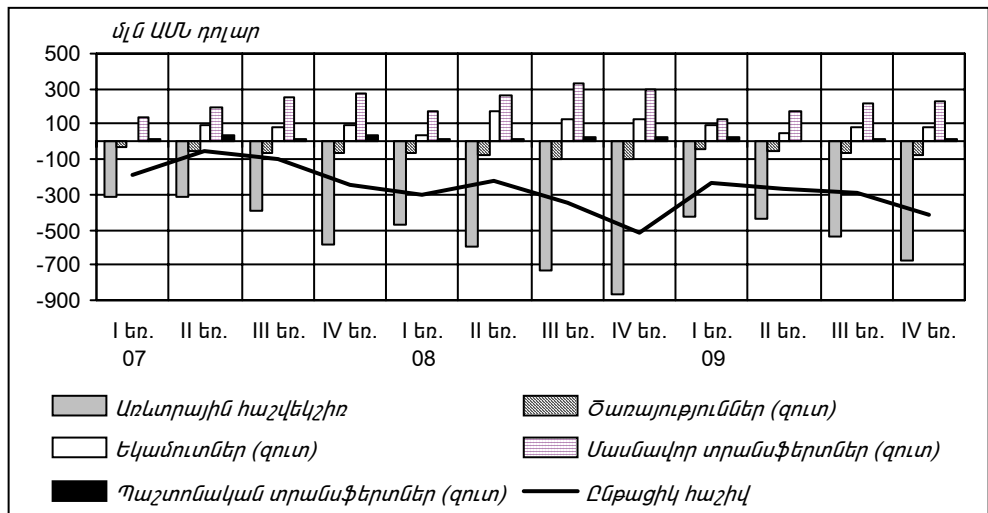
2009 թ. չորրորդ եռամսյակում համաշխարհային ապրանքային շուկաներում շարունակվել է գների աճը՝ հիմնականում արդեն գերազանցելով նախորդ տարվա մակարդակը: Գների աճը հիմնականում պայմանավորվել է համաշխարհային տնտեսության վերականգնման միտումներով: Վերջիններս, ներքին պահանջարկի նվազման տեմպերի դանդաղման հետ մեկտեղ, հանգեցրել են ներմուծման դոլարային արժեքի նվազման տեմպերի դանդաղմանը: Ներմուծման իրական ծավալների նվազման բարձր տեմպերը պահպանվել են: Ներմուծման նվազմանը մեծապես նպաստել են «Վերգետնյա, օդային և ջրային տրանսպորտի միջոցներ», «Թանկարժեք և կիսաթանկարժեք քարեր, թանկարժեք մետաղներ և դրանցից իրեր», «Հանքահումքային արտադրանք» և «Պատրաստի սննդի արտադրանք» ապրանքախմբերը, որոնց նպաստումները կազմել են համապատասխանաբար 8.1, 2.4, 1.9, 1.7 տոկոսային կետ: «Մեքենաներ, սարքավորումներ և մեխանիզմներ» ապրանքախումբն ունեցել է 3.8 տոկոսային կետ դրական ազդեցություն:

Արտաքին առևտրի աշխարհագրական բաշխվածության տեսանկյունից էական տեղաշարժեր չեն արձանագրվել, և պահպանվել են նախորդ եռամսյակի միտումները: Առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդի նվազումը պայմանավորվել է երկրների բոլոր խմբերի հետ առևտրային հաշվեկշռների պակասուրդների շարունակական նվազմամբ: Մասնավորապես՝ Եվրոմիության երկրների հետ առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդը նվազել է 103.7 մլն ԱՄՆ դոլարով (կամ 36.0%-ով), ԱՊՀ երկրների հետ՝ 38.5 մլն ԱՄՆ դոլարով (կամ 12.3%-ով): Առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդի նվազումը ԱՄՆ-ի, Թուրքիայի, Չինաստանի և Ճապոնիայի հետ կազմել է համապատասխանաբար 25.8 մլն ԱՄՆ դոլար, 26.4 մլն ԱՄՆ դոլար, 23.0 մլն ԱՄՆ դոլար, 27.0 մլն ԱՄՆ դոլար:

Ապրանքային հաշվեկշռի պակասուրդի նվազումն իր հերթին հանգեցրել է ծառայությունների հաշվեկշռի պակասուրդի նվազմանը. չորրորդ եռամսյակում վերջինս նվազել է տ/տ 24.6%-ով և կազմել 70.4 մլն ԱՄՆ դոլար: Պակասուրդի նվազումը հիմնականում պայմանավորվել է տրանսպորտային ծառայությունների հաշվեկշռի պակասուրդի նվազմամբ: Տրանսպորտային ծառայությունների արտահանման նվազումը կազմել է տ/տ 10.5%, իսկ տրանսպորտային ծառայությունների ներմուծման նվազումը՝ տ/տ 19.0%: Զբոսաշրջության արտահանման ծավալները գրեթե պահպանվել են նախորդ տարվա չորրորդ եռամսյակի մակարդակում, իսկ ներմուծման ծավալներն ավելացել են տ/տ 5.0%-ով: Արդյունքում՝ ծառայությունների արտահանումը չորրորդ եռամսյակում նվազել է տ/տ 3.3%-ով, իսկ ծառայությունների ներմուծումը՝ տ/տ 10.8%-ով:

Ֆիզիկական անձանց դրամական փոխանցումների³⁹ նվազման տեմպերը դանդաղել են՝ հիմնականում պայմանավորված Ռուսաստանի⁴⁰ տնտեսության զարգացումներով (նախորդ տարվա չորրորդ եռամսյակի համեմատ ՀՆԱ նվազման տեմպերը դանդաղել են և կազմել տ/տ 2.9%) և նախորդ տարվա չորրորդ եռամսյակում տրանսֆերտների ցածր մակարդակով: Միաժամանակ նշենք, որ բանկային համակարգով ոչ առևտրային բնույթի փոխանցումների նվազումը որոշակիորեն փոխհատուցվել է կանխիկի ներհոսքի ավելացմամբ, ինչը նկատվել է 2009 թ. ընթացքում:⁴¹ 2009 թ. չորրորդ եռամսյակում սեզոնային արտագնա աշխատողների աշխատուժից եկամուտների զուտ ներհոսքը նվազել է տ/տ 20.4%-ով և կազմել 164.5 մլն ԱՄՆ դոլար: «Եկամուտ ներդրումներից» հոդվածով արձանագրվել է 72.6 մլն ԱՄՆ դոլարի զուտ արտահոսք: Արդյունքում՝ «Եկամուտներ» հոդվածով արձանագրվել է 92.0 մլն ԱՄՆ դոլարի զուտ ներհոսք: Մասնավոր տրանսֆերտների նվազման տեմպերը չորրորդ եռամսյակում դանդաղել են և կազմել տ/տ 21.8%:

2009 թ. IV եռամսյակում ընթացիկ հաշվի պակասուրդը նվազել է նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ

3.2.2. Կապիտալի և ֆինանսական հաշիվ

2009 թ. չորրորդ եռամսյակի ընթացքում կապիտալի և ֆինանսական հաշվով արձանագրվել է 337.4 մլն ԱՄՆ դոլարի զուտ ներհոսք (պահպանվել է նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի մակարդակում): Միջոցների զուտ ներհոսքը հիմնականում ապահովվել է պետական վարկերի և օտարերկրյա ուղղակի ներդրումների հաշվին: Այնուամենայնիվ, նշված միջոցների ներհոսքը բավարար չի եղել՝ ֆինանսավորելու ընթացիկ հաշվի պակասուրդը, ինչը հանգեցրել է ՀՀ կենտրոնական բանկի զուտ արտաքին ակտիվների 72.7 մլն ԱՄՆ դոլարով նվազման:

Կապիտալի և ֆինանսական հաշվի առանձին հոդվածներով դրսևորվել են հետևյալ շարժերը. կապիտալ տրանսֆերտների ներհոսքի ծավալները չորրորդ եռամսյակում կազմել են 37.5 մլն ԱՄՆ դոլար (նախորդ տարվա նույն եռամսյակում՝ 45.5 մլն ԱՄՆ դոլար): Պետական վարկերի զուտ ներհոսքը 2009թ. չորրորդ եռամսյակում կազմել է 196.5 մլն ԱՄՆ դոլար:

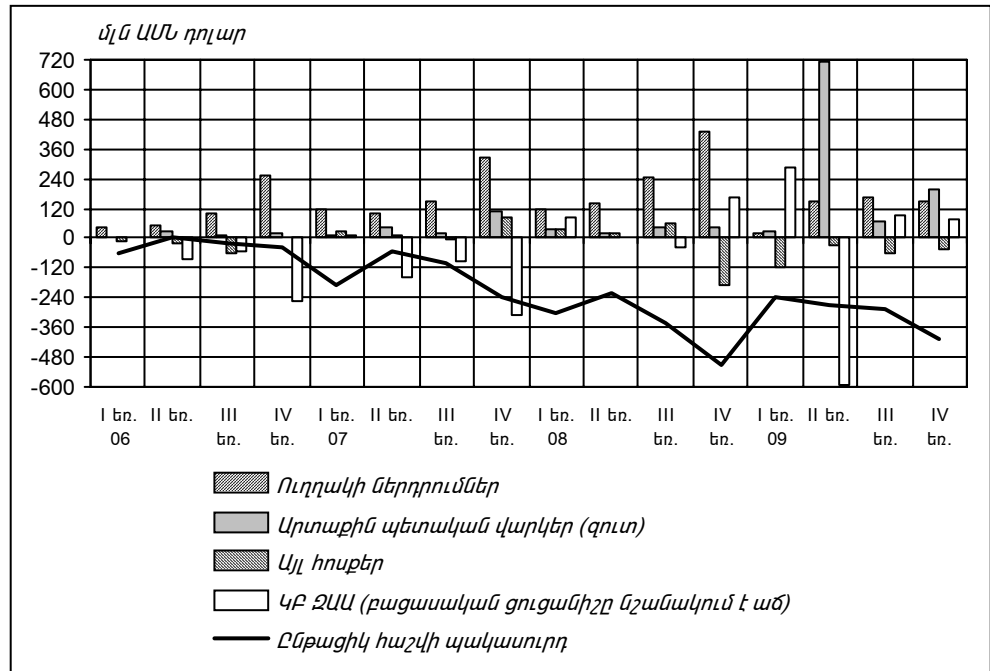
Օտարերկրյա ուղղակի ներդրումները ընթացիկ եռամսյակում նվազել են տ/տ 65.3%-ով և կազմել 148.2 մլն ԱՄՆ դոլար:

³⁹ 2009թ. չորրորդ եռամսյակում արձանագրվել է բանկային համակարգի միջոցով իրականացվող ոչ առևտրային բնույթի զուտ փոխանցումների տ/տ 23.6% նվազում: Ընդ որում՝ ոչ առևտրային բնույթի փոխանցումների ներհոսքը կրճատվել է տ/տ 21.6%-ով, իսկ արտահոսքը՝ տ/տ 10.5%-ով:

⁴⁰ Ֆիզիկական անձանց դրամական փոխանցումների հիմնական մասը ստացվում է Ռուսաստանից:

⁴¹ Հիմնականում պայմանավորված է տվյալ ժամանակահատվածում Ռուսաստանի բանկային համակարգի նկատմամբ վստահության անկմամբ:

2009 թ. IV եռամսյակում ընթացիկ հաշվի պակասուրդը գերազանցել է կապիտալի և ֆինանսական հաշվով միջոցների զուտ ներհոսքը

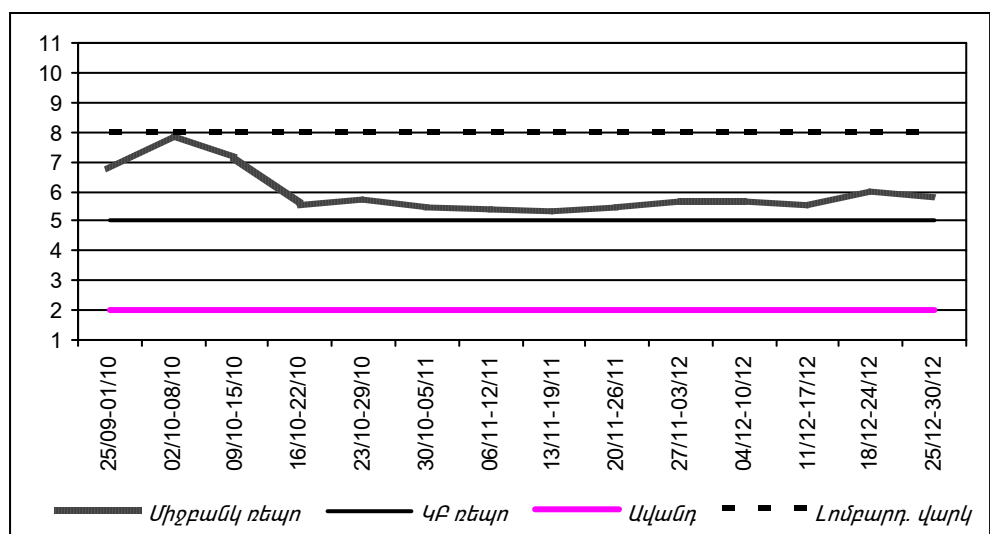
«Այլ ներդրումներ»⁴² հողվածով չորրորդ եռամսյակում արձանագրվել է 44.7 մլն ԱՄՆ դոլարի զուտ արտահոսք, ինչը հիմնականում պայմանավորվել է մասնավոր հատվածի (առանց բանկերի) զուտ արտաքին ակտիվների 40.0 մլն ԱՄՆ դոլար աճով:

3.3. ՏՈԿՈՍԱԴՐՈՒՅՔՆԵՐ, ՓՈՒՍԱՐԺՔ ԵՎ ԴՐԱՄԱՎԱՐԿԱՅԻՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐ

3.3.1. Տոկոսադրույքներ

2009 թ. չորրորդ եռամսյակի ընթացքում ևս ԿԲ-ն շարունակել է իրականացնել տնտեսական ակտիվության խթանման և գների կայունության խնդիրների համադրմանն ուղղված դրամավարկային քաղաքականություն: Այս պարագայում, հաշվի առնելով արտաքին միջավայրում ձևավորված չափավոր գնաճային ճնշումները և այն հանգամանքը, որ ընթացիկ ժամանակահատվածում գնաճի վարքագիծն ու մակրոտնտեսական միջավայրի զարգացումները հիմնականում համահունչ են եղել ԿԲ կանխատեսումներին, ՀՀ ԿԲ խորհուրդը վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը թողել է անփոփոխ՝ սահմանելով 5.0%:

ԿԲ գործառնությունների և շուկայական ռեպոյի տոկոսադրույքներ

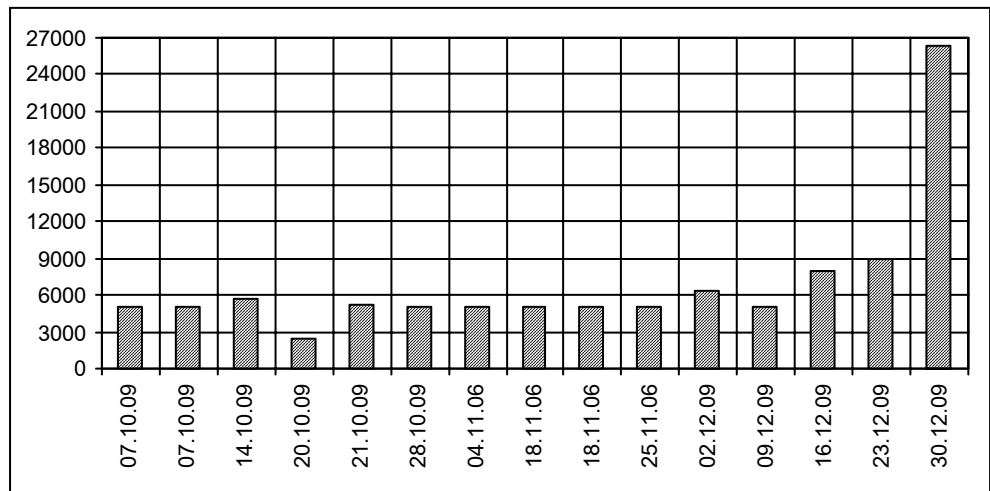

⁴² Բանկային համակարգի և այլ մասնավոր հատվածի զուտ արտաքին ակտիվները:

Միաժամանակ, պահպանելով մշտական հնարավորության գործիքների տոկոսադրույքները վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքից հավասարաչափ հեռացված լինելու դրույթը, դրանք նույնպես մնացել են անփոփոխ՝ սահմանվելով համապատասխանաբար 2.00% և 8.00%:

2009 թ. չորրորդ եռամսյակում բանկային համակարգում նկատվել է ավելցուկային իրացվելիության բարձր մակարդակ, որն իր ազդեցությունն է ունեցել ԿԲ կողմից իրականացված գործառնությունների վրա: Մասնավորապես՝ եռամսյակի ընթացքում ԿԲ-ն շարունակել է յուրաքանչյուր չորեքշաբթի առաջարկել ռեպո համաձայնագրերի կնքում: Արդյունքում՝ իրականացված ռեպո գործառնությունների միջին շաբաթական ծավալը կազմել է 5.7 մլրդ դրամ (նախորդ եռամսյակում՝ 12.3 մլրդ դրամ): Միաժամանակ, ԿԲ-ն շարունակել է կառուցվածքային գործիքի՝ երկարաժամկետ ռեպոյի կիրառումը, որը եռամսյակի ավարտին կազմել է 1.0 մլրդ դրամ (նախորդ եռամսյակում՝ 1.5 մլրդ դրամ):

Չորրորդ եռամսյակի ընթացքում ԿԲ կողմից իրականացված ռեպո գործառնությունների ծավալը (մլն ԴԴ դրամ)

Չորրորդ եռամսյակի ընթացքում առևտրային բանկերի կողմից Կենտրոնական բանկում ներդրված ավանդի միջին օրական ծավալը կազմել է 4.5 մլրդ դրամ (նախորդ եռամսյակում՝ 13.2 մլրդ դրամ):

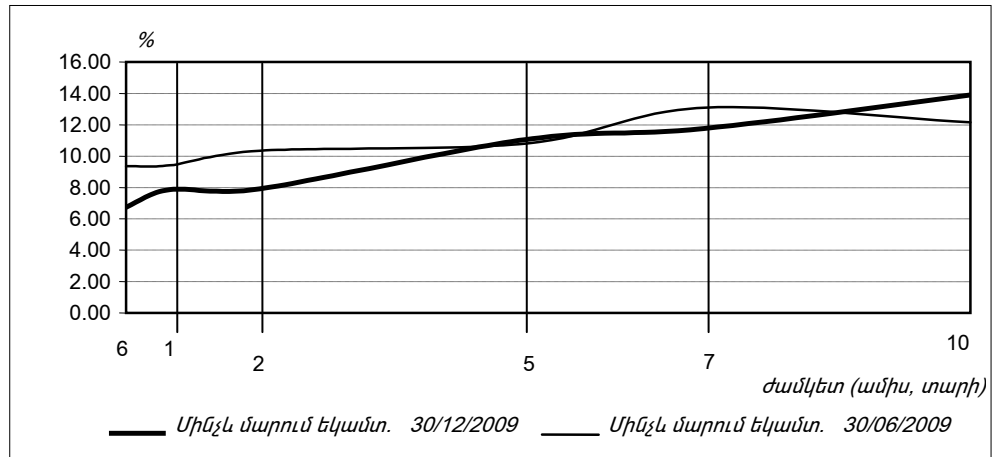
2009 թ. չորրորդ եռամսյակում միջբանկային և ներբանկային ռեպո շուկայում իրականացված գործառնությունների ծավալը կազմել է 146.9 մլրդ դրամ: 2009 թ. ռեպո շուկայի ընդհանուր շրջանառությունը նախորդ տարվա համեմատ նվազել է 78.1 մլրդ դրամով և կազմել 371.7 մլրդ դրամ, իսկ շուկայական ռեպո տոկոսադրույքը դեկտեմբերին կազմել է 5.79%՝ հունիսի 7.48%-ի և 2008թ. դեկտեմբերի 8.25%-ի փոխարեն: Առևտրային բանկերի միջև իրականացված գործառնությունների տեսակարար կշիռն ընդհանուր ծավալում 2009թ. կազմել է 37.4% (նախորդ տարի՝ 48%):

Այս եռամսյակում տեղաբաշխվել է մոտ 10 մլրդ դրամի ԳԳ պետական (զանձապետական) կարճաժամկետ պարտատոմս (նախորդ եռամսյակում՝ 14 մլրդ դրամի): 2009 թ. ընթացքում տեղաբաշխված ՊԿՊ ընդհանուր ծավալը նախորդ տարվա համեմատ ավելացել է 26.6 մլրդ դրամով և կազմել 57.7 մլրդ դրամ:

2009 թ. չորրորդ եռամսյակի ընթացքում պետական (զանձապետական) պարտատոմսերի առաջնային շուկայում տոկոսադրույքները նվազել են: 2009 թ. տեղաբաշխված կարճաժամկետ և միջնաժամկետ պարտատոմսերի միջին եկամտաբերությունները ժամանակահատվածի վերջի դրությամբ կազմել են 8.91% և 13.36%՝ հունիսի 10.68% և 13.84-ի փոխարեն:

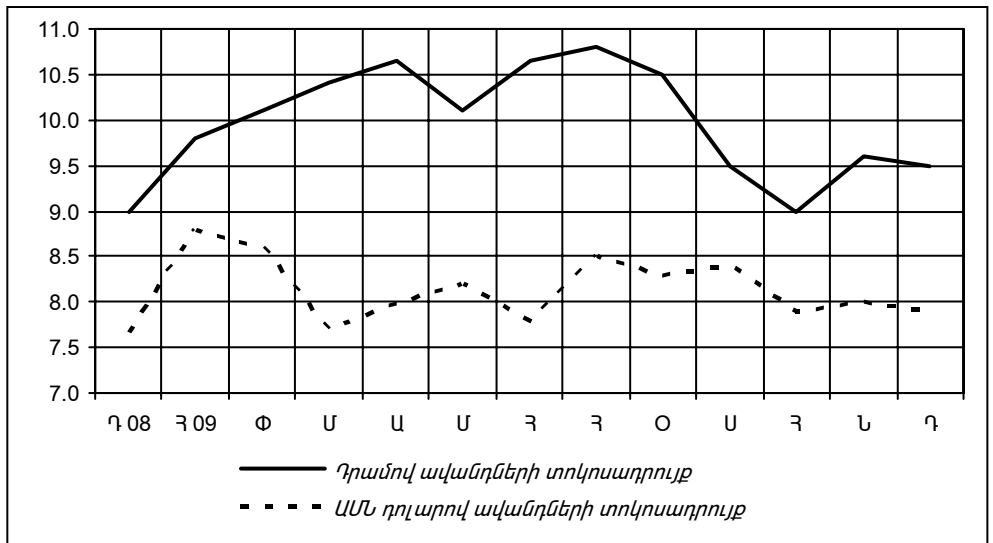
Ինչպես ցույց է տալիս եկամտաբերության կորերի ուսումնասիրությունը, ՊՊ երկրորդային շուկայում եկամտաբերությունները միջին հաշվով նվազել են մոտ 1.0 տոկոսային կետով: Զգալիորեն փոփոխվել է կորի զոգվածությունը (0.18-ից 0.37), ինչը վկայում է երկարաժամկետ ու կարճաժամկետ պարտատոմսերի տոկոսադրույքների միջև տարբերության աճի մասին:

Երկրորդային շուկայում բարձրացել են երկարաժամկետ պարտատոմսերի տոկոսադրույքները

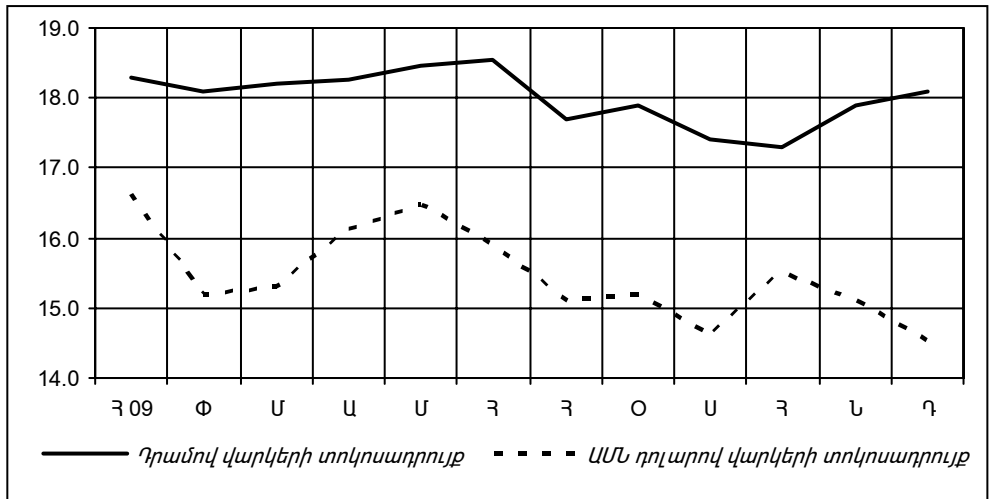

ՀՀ դրամով և ԱՄՆ դոլարով վարկերի ու ավանդների տոկոսադրույքները դրսևորել են հետևյալ միտումները. 2009թ. դեկտեմբերին ՀՀ դրամով և ԱՄՆ դոլարով ներգրավված ավանդների տոկոսադրույքները կազմել են համապատասխանաբար 9.5% և 7.9%՝ 2009 թ. հունիսի համեմատ ՀՀ դրամով ներգրավված ավանդների տոկոսադրույքները նվազել են 1.1 տոկոսային կետով, իսկ ԱՄՆ դոլարով ներգրավված ավանդների տոկոսադրույքները՝ մնացել գրեթե անփոփոխ: Արդյունքում՝ ՀՀ դրամով և ԱՄՆ դոլարով ավանդների տոկոսադրույքների տարբերությունը կազմել է 1.6 տոկոսային կետ՝ հունիսի 2.8-ի համեմատ:

Բանկային համակարգի կողմից ներգրավված ավանդների տոկոսադրույքները

Բանկային համակարգի կողմից տրամադրված վարկերի տոկոսադրույքները

2009 թ. դեկտեմբերին ՀՀ դրամով տրամադրված վարկերի տոկոսադրույքները կազմել են 18.1%, իսկ ԱՄՆ դոլարով տրամադրված վարկերի տոկոսադրույքները՝ 14.5%՝ 2009 թ. հունիսի համեմատ դրամով վարկերի տոկոսադրույքները նվազել են 0.4 տոկոսային կետով, իսկ ԱՄՆ դոլարով վարկերինը՝ 1.4 տոկոսային կետով: Արդյունքում՝ 2009 թ. դեկտեմբերին ՀՀ դրամով և ԱՄՆ դոլարով վարկերի տոկոսադրույքների տարբերությունը կազմել է 3.6 տոկոսային կետ՝ հունիսի 2.6-ի փոխարեն:

2009 թ. դեկտեմբերին ՀՀ դրամով վարկերի ու ավանդների տոկոսադրույքների տարբերությունը կազմել է 8.6 տոկոսային կետ՝ հունիսի 7.9-ի փոխարեն՝ աճելով 0.7 տոկոսային կետով, իսկ ԱՄՆ դոլարով վարկերի ու ավանդների տոկոսադրույքների տարբերությունը կազմել է 6.6 տոկոսային կետ՝ հունիսի 8.1-ի փոխարեն՝ նվազելով 1.5 տոկոսային կետով:

2009 թ. դեկտեմբերին, նախորդ եռամսյակի համեմատ, ՀՀ դրամով ներգրավված ավանդների տոկոսադրույքները մնացել են անփոփոխ, իսկ ԱՄՆ դոլարով ներգրավված ավանդների տոկոսադրույքները՝ նվազել 0.5 տոկոսային կետով: Ինչ վերաբերում է վարկերի տոկոսադրույքներին, ապա ՀՀ դրամով տրամադրված վարկերի տոկոսադրույքներն աճել են 0.7 տոկոսային կետով, իսկ ԱՄՆ դոլարով տրամադրված վարկերի տոկոսադրույքները մնացել են գրեթե անփոփոխ:

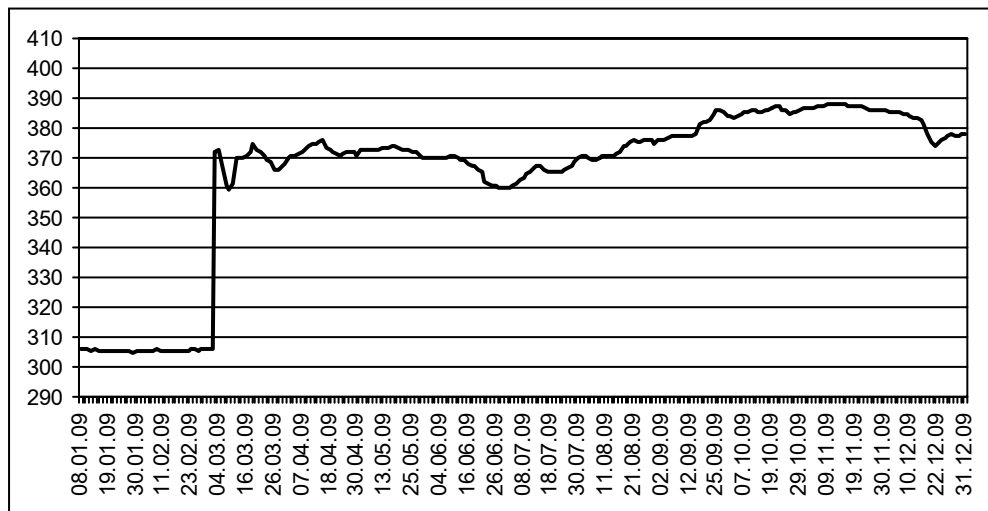
3.3.2. Փոխարժեք

ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ՀՀ դրամի միջին շուկայական փոխարժեքը 2009 թվականի չորրորդ եռամսյակի վերջին, նախորդ եռամսյակի վերջի համեմատ, արժևորվել է 1.69%-ով՝ 384.28 դրամից հասնելով 377.89 դրամի: Չորրորդ եռամսյակում ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ դրամի միջին եռամսյակային փոխարժեքը նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ արժեզրկվել է 20.29%-ով՝ 306.41 դրամից իջնելով 384.40 դրամի: Նախորդ տարի նույն ցուցանիշը կազմել էր +3.48%:

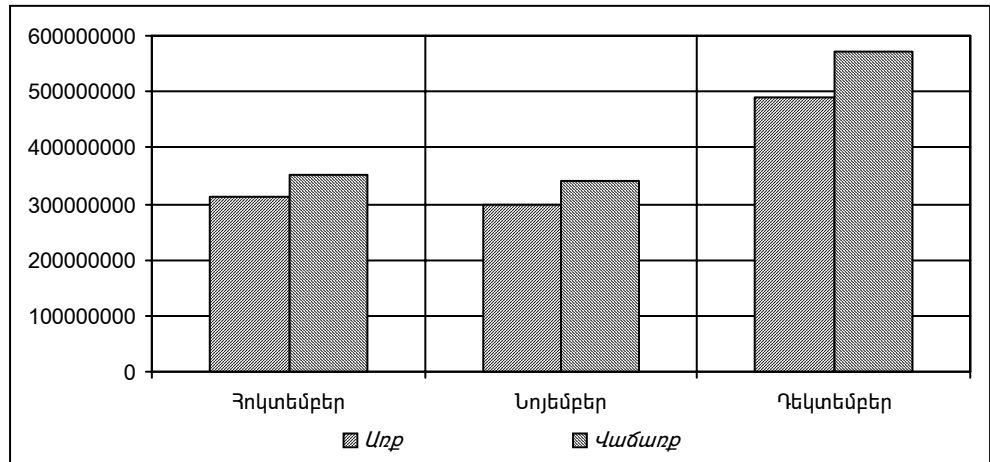
2009 թ. վերջին, նախորդ տարվա վերջի համեմատ, դրամի փոխարժեքը ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ արժեզրկվել է 18.83%-ով:

Եռամսյակի ընթացքում միջբանկային շուկայում իրականացված գործառնությունների համախառն ծավալը կազմել է 2366 մլն ԱՄՆ դոլար, որը 13.9%-ով կրճատվել է նախորդ տարվա չորրորդ եռամսյակի գործառնությունների ծավալի համեմատ (2749 մլն ԱՄՆ դոլար), իսկ տարեկան կտրվածքով նվազումը կազմել է 0.4%՝ 8720 մլն-ի փոխարեն՝ 8685 մլն ԱՄՆ դոլար:

ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ՀՀ դրամի փոխարժեքի շարժը 2009 թ.

**ՀՀ արժույթային շուկայում
4-րդ եռամսյակում
իրականացված
գործառնությունների
ծավալները**

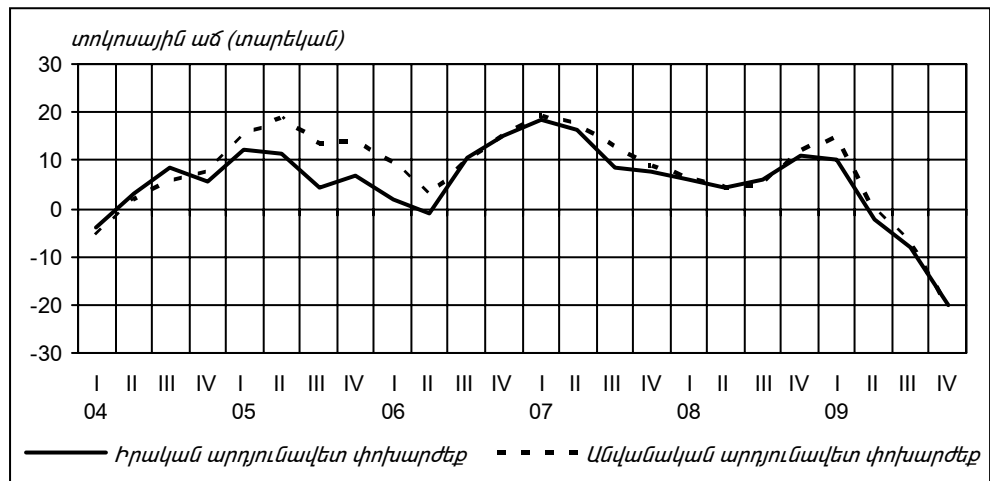
Եվրո/դրամ գործառնությունների շուկայում 2009 թ. չորրորդ եռամսյակում ծավալները նվազել են: Համախառն ծավալը կազմել է 211.50 մլն եվրո, որը նախորդ տարվա չորրորդ եռամսյակի համեմատ 14%-ով պակաս է: Իսկ տարեկան գործառնությունների ծավալը ավելացել է 24.35%-ով և կազմել 962.60 մլն եվրո:

Դրամի առաջարկը կարգավորելու և լողացող փոխարժեքի քաղաքականության սկզբունքների ներքո դրամի փոխարժեքի տատանումները մեղմելու նպատակով ՀՀ կենտրոնական բանկը չորրորդ եռամսյակում ՀՀ բանկերից գնել է 8.49 մլն, վաճառել՝ 102.63 մլն ԱՄՆ դոլար, իսկ տարեկան կտրվածքով առքը կազմել է 40.56 մլն, վաճառքը՝ 736.66 մլն ԱՄՆ դոլար:

2009 թվականի չորրորդ եռամսյակի ընթացքում ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ՀՀ դրամի փոխարժեքի տ/տ արժեզրկման բարձր տեմպերի պահպանումը և գործընկեր երկրների՝ ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ փոխարժեքների միջին կշռված արժևորումը հանգեցրել են ՀՀ դրամի անվանական արդյունավետ փոխարժեքի տ/տ 20.6 տոկոս, իսկ եռ/եռ՝ 5.4% արժեզրկման: Անվանական արդյունավետ փոխարժեքը 2009 թ. դեկտեմբերին տ/տ արժեզրկվել է 19.9 տոկոսով:

Հայաստանում միջին եռամսյակային գնաճը 2009 թ. չորրորդ եռամսյակում կազմել է տ/տ 4.9%, իսկ գործընկեր երկրների միջին կշռված գնաճը՝ տ/տ՝ 3.9%: Գործընկեր երկրների միջին կշռված գնաճի վրա մեծ է եղել հատկապես Ռուսաստանի և Ուկրաինայի գնաճի նպաստումը՝ համապատասխանաբար 1.9 և 1.0-ական տոկոսային կետով: Արդյունքում՝ համադրվելով նաև անվանական փոխարժեքի արժեզրկման հետ, իրական արդյունավետ փոխարժեքը 2009 թվականի չորրորդ եռամսյակում արժեզրկվել է տ/տ 20.0%-ով (նախորդ եռամսյակում՝ տ/տ 7.9% արժեզրկում), իսկ 2009թ. դեկտեմբերին, նախորդ տարվա դեկտեմբերի համեմատ, իրական արդյունավետ փոխարժեքի արժեզրկումը կազմել է 18.1%: Իրական փոխարժեքի ճշգրտումը 2009 թ. բավականին նպաստավոր պայմաններ է ստեղծել առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդը բարելավելու և իրական ՀՆԱ-ի կրճատումը մեղմելու համար:

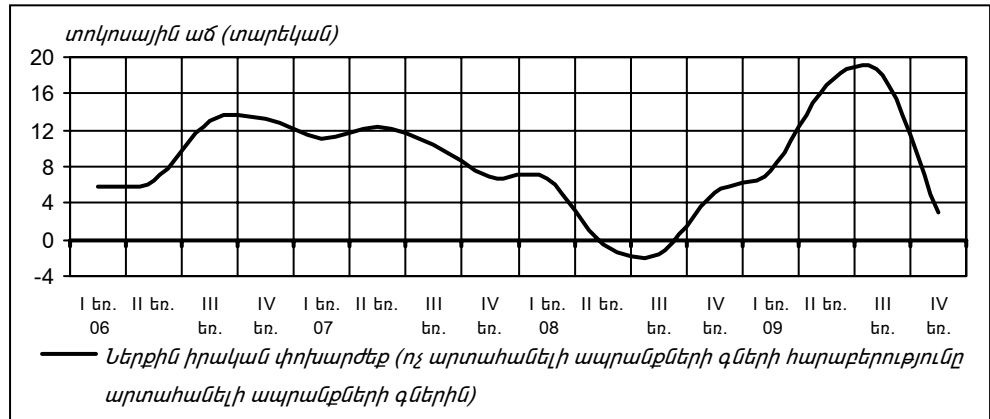
**2009թ. չորրորդ
եռամսյակում իրական և
անվանական
փոխարժեքների
արժեզրկումը խորացել է**

2009 թվականի չորրորդ եռամսյակում ներքին իրական փոխարժեքն արժևորվել է տ/տ 2.9%-ով (նախորդ եռամսյակում՝ 18.1%), որը արտահանելի հատվածի գների նկատմամբ ոչ արտահանելի հատվածի գների գերազանցող աճի հետևանք է:

Ոչ արտահանելի ապրանքների և ծառայությունների գները չորրորդ եռամսյակում տ/տ աճել են 10.5%-ով, իսկ արտահանելի ապրանքների գները նախորդ տարվա համեմատությամբ աճել են 7.42 տոկոսով (նախորդ եռամսյակում՝ համապատասխանաբար 17.3 և -0.7%-ով): Չորրորդ եռամսյակում արտահանելի ապրանքների գների տ/տ աճը պայմանավորվել է ՀՀ դրամի անվանական փոխարժեքի տ/տ արժեզրկմամբ և միջազգային գների տ/տ աճով, իսկ ոչ արտահանելի հատվածի գների աճը՝ հիմնականում գազի և էլեկտրաէներգիայի սակագների տ/տ աճով:

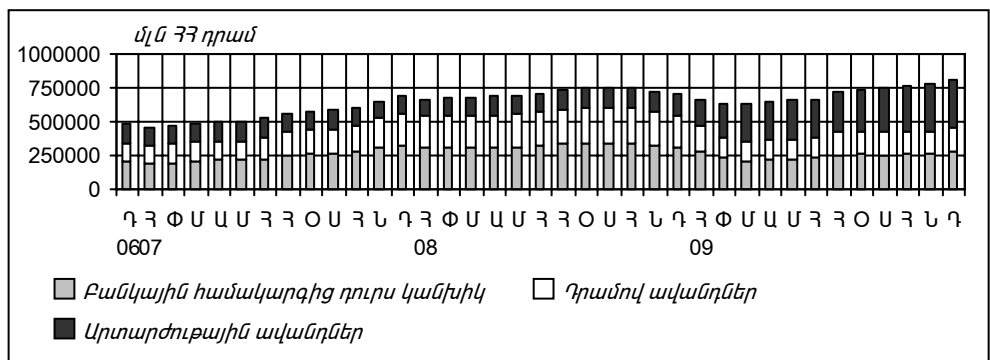
Չորրորդ եռամսյակում ներքին իրական փոխարժեքի արժևորման տեմպերը նվազել են

3.3.3. Դրամավարկային զարգացումներ⁴³

2009 թվականի չորրորդ եռամսյակը որոշակիորեն տարբերվել է նախորդ եռամսյակներից այն առումով, որ մակրոտնտեսական կայունացման շարունակվող միտումների ակնհայտ դրսևորումը եղավ տնտեսական անկման տեմպերի դանդաղումը: Այս պայմաններում ԿԲ-ն շարունակել է տնտեսական ակտիվության խթանման և գների կայունության ապահովման խնդիրների արդյունավետ համադրմանը նպատակաուղղված դրամավարկային քաղաքականության իրականացումը, ինչի արդյունքում այս եռամսյակում ևս արձանագրվել են դրամավարկային ցուցանիշների համեմատաբար բարձր աճի տեմպեր: Դրամային զանգվածն աճել է 7.0%-ով՝ պայմանավորված հիմնականում շրջանառության մեջ գտնվող կանխիկի 11.1% աճով, իսկ դրամային ավանդներն աճել են ընդամենը 0.8%-ով: Հարկ է փաստել, որ նշված ցուցանիշների տարեկան փաստացի միտումները հիմնականում համընկել են ակնկալիքներին. դրամային զանգվածն ու դրամային ավանդները նվազել են համապատասխանաբար 16.2% և 24.1%-ով, իսկ շրջանառությունում եղած կանխիկը՝ 10.6%-ով:

2009 թվականի երկրորդ կեսից իրականացված ընդլայնողական դրամավարկային քաղաքականությունը ազդեցություն է ունեցել փողի ազդեցատների վրա

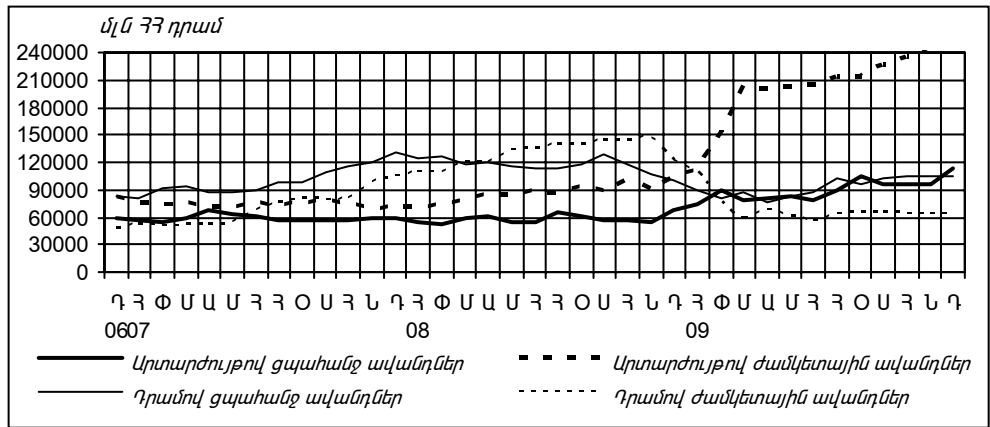

⁴³ 2008 թ. երրորդ եռամսյակից սկսած՝ «Գնաձի հաշվետվություն» պարբերականում հրատարակվել են ավանդային կազմակերպությունների՝ ԿԲ-ի, առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների ամփոփ հաշվեկշռային ցուցանիշները:

Ընթացիկ եռամսյակում շարունակվել է տնտեսության դոլարայնացման մակարդակի աճը, ինչն արտահայտվել է արտարժութային ավանդների դրամային արտահայտությամբ եռ/եռ 13% և տարեկան 114.4% աճով (դոլարային արտահայտությամբ աճը համապատասխանաբար կազմել է 14.9% և 74.0%): Համեմատության համար նշենք, որ նախորդ եռամսյակում այդ ցուցանիշը աճել էր եռ/եռ 13.8% և տ/տ 118.9%-ով:

Չորրորդ եռամսյակում արտարժութային ավանդների աճի հիմնական մասն ապահովվել է ներգրավված ցպահանջ միջոցների ավելացման հաշվին՝ 18.2%, իսկ ժամկետային միջոցներն ավելացել են 10.7%-ով, այն դեպքում, երբ տարեկան կտրվածքով առավել մեծ է եղել ժամկետային արտարժութային ավանդների աճը՝ 2.4 անգամ (147.5 մլրդ դրամ), իսկ ցպահանջ արտարժութային ավանդներն աճել են 1.7 անգամ (46.7 մլրդ դրամ): Ծիշտ է, չորրորդ եռամսյակում դրամային ավանդների էական շարժեր չեն գրանցվել, այդուհանդերձ, տարեկան կտրվածքով դրամային ժամկետային ավանդները նվազել են 47.6%-ով (58.2 մլրդ դրամ), իսկ ցպահանջը՝ աճել ընդամենը 4.7%-ով: Այսինքն՝ նշվածը փաստում է, որ տարվա ընթացքում, պայմանավորված փոխարժեքի կտրուկ արժեզրկմամբ, դրսևորվել է արժույթի փոխարինման երևույթ, և համակարգում ներդրված դրամային խնայողությունները վերածվել են արտարժութային:

Դոլարայնացման տեմպերի արագացման հետևանքով 2009 թվականին ավանդների կառուցվածքում կրկին փոխվել է դրամ/արտարժութ ավանդների հարաբերակցությունը՝ հոգուտ արտարժութային

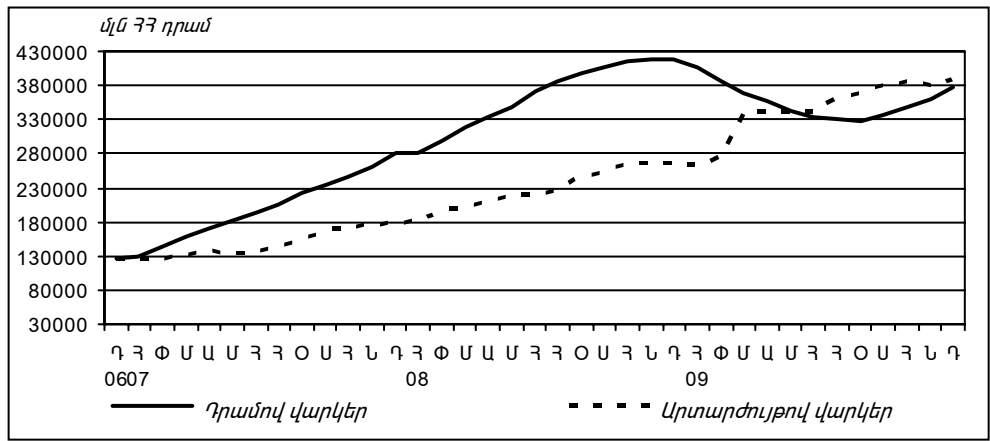

Փողի զանգվածի բաղադրատարրերի վերոնշյալ շարժերի արդյունքում այն աճել է եռ/եռ 9.6%-ով և տ/տ 15.1%-ով:

Ըստ առաջարկի գործոնների՝ փողի ագրեգատները աճել են բացառապես ավանդային կազմակերպությունների ՋՆԱ-ի հաշվին, որի եռ/եռ աճը կազմել է 30.8% կամ 108.1 մլրդ դրամ, իսկ ՋԱԱ-ն այդ ժամանակահատվածում նվազել է 9.3%-ով կամ 36.8 մլրդ դրամով:

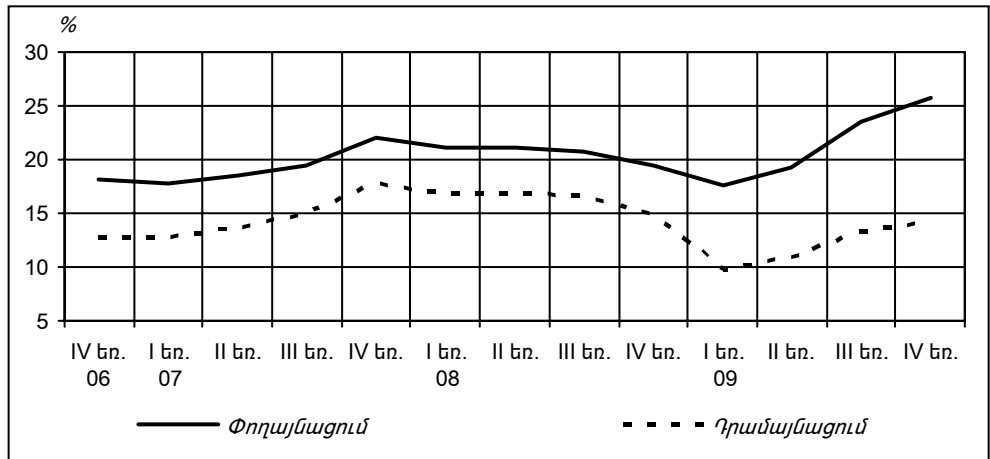
Չորրորդ եռամսյակում պահպանվել են տնտեսության վարկավորման աշխուժացման միտումները, որն այս ընթացքում ևս հիմնականում պայմանավորվել է ՀՀ ԿԲ և Կառավարության կողմից համատեղ իրականացվող հակա-ճգնաժամային միջոցառումների շրջանակներում բանկային համակարգի միջոցով տնտեսությանը վարկային միջոցների տրամադրմամբ: Այդ պարագայում վարկավորման ծավալներն աճել են եռ/եռ 6.8%-ով, իսկ տ/տ 13.0%-ով: Ընդ որում, չնայած տնտեսությունում ընթացող դոլարայնացման գործընթացին, չորրորդ եռամսյակում դրսևորվել է արտարժութային վարկերի համեմատ դրամային վարկերի առաջանցիկ աճ, սակայն վերջինիս տեմպերը դեռևս շարունակել են մնալ ոչ բավարար: Այսպես, չորրորդ եռամսյակում դրամով վարկավորման ծավալներն ավելացել են 11.9%-ով, իսկ դրամային արտահայտությամբ արտարժութով վարկերը՝ ընդամենը 2.0%-ով (դոլարային արտահայտությամբ աճը կազմել է 3.7%), մինչդեռ տարեկան կտրվածքով այդ ցուցանիշների փոփոխությունները կազմել են՝ համապատասխանաբար 9.9% նվազում և 45.1% աճ (17.8%): Վարկավորման ցուցանիշի տարեկան վարքագծի արդյունքում վարկավորման ընդհանուր ծավալում դրամ/արտարժութով տրամադրված միջոցների համամասնությունը նախորդ տարվա վերջի համեմատ այս տարեվերջին կրկին փոխվել է արտարժութայինի օգտին՝ 61/39-ի փոխարեն 49/51:

2009 թվականի չորրորդ եռամսյակում արձանագրվել է արտարժույթով վարկերի համեմատ դրամային վարկերի առաջանցիկ աճ

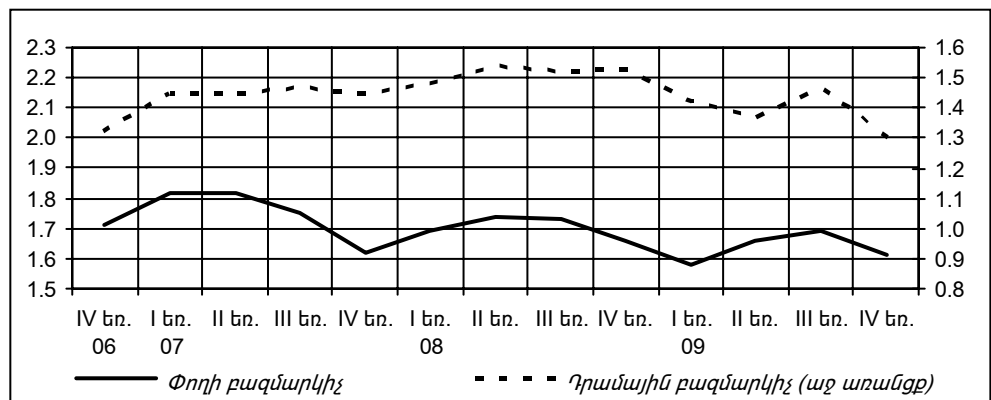
2009 թվականին տնտեսության դրվարայնացման շարունակական աճի արդյունքում չորրորդ եռամսյակում այդ ցուցանիշը (արտարժույթային ավանդներ/փողի զանգված) կազմել է 44.7%, որն ավելի քան 1.8 անգամ գերազանցել է նախորդ տարվա նույն ցուցանիշը, ինչպես նաև 3.1%-ով աճել է նախորդ եռամսյակի համեմատ:

2009թ. երկրորդ եռամսյակից տնտեսության փողայնացման և դրամայնացման գործակիցները որոշակիորեն աճել են

Ֆինանսական միջնորդությունը բնութագրող մյուս ցուցանիշները՝ փողի և դրամային բազմարկիչները տարվա ընթացքում նվազել են՝ համապատասխանաբար 2.7% և 18.7%-ով, սակայն երկրորդ կեսին, ծավալային ընդլայնման ազդեցությամբ, նվազման տեմպերը զգալիորեն դանդաղել են և հետագայում էլ կշարունակվեն:

Փողի և դրամային բազմարկիչները

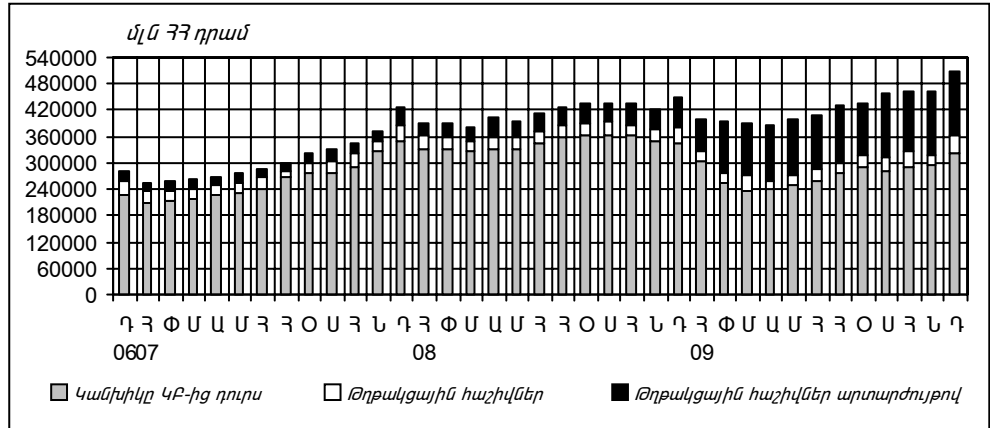

Փողի բազա

Կայունացման միտումների պայմաններում և ԿԲ կողմից հատկապես տարվա երկրորդ կեսին իրականացված ընդլայնողական դրամավարկային քա-

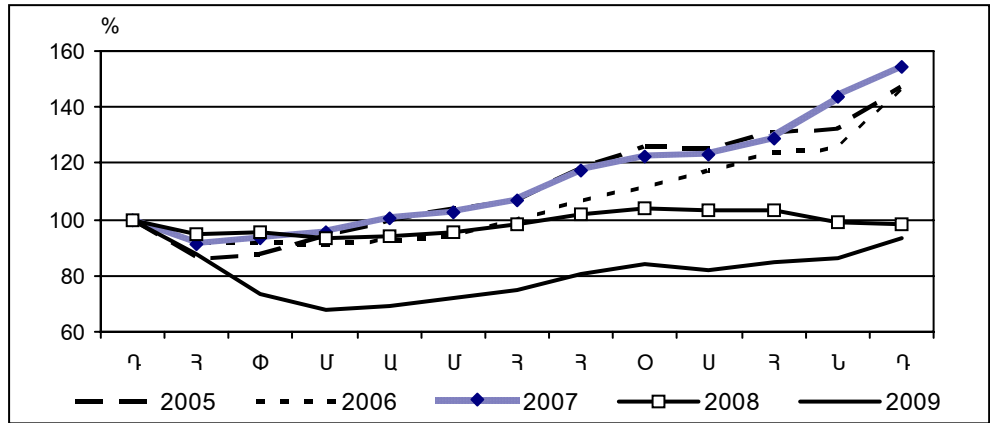
ղաքականության արդյունքում չորրորդ եռամսյակում ևս ԿԲ-ն բավականին բարձր տեմպերով ավելացրել է փողի առաջարկը: Դեկտեմբերի վերջի դրությամբ փողի բազայի եռամսյակային աճը կազմել է 10.8%՝ նախորդ եռամսյակի 13.2%-ի փոխարեն, այն դեպքում, երբ առաջին կիսամսյակում փողի բազան նվազել է 9.3%-ով: Փողի բազայի կառուցվածքում, պայմանավորված տարեվերջին կանխիկ դրամի նկատմամբ պահանջարկի՝ սովորաբար դրսևորվող սեզոնային աճով, այս եռամսյակում աճի հիմնական մասն ապահովվել է ԿԲ-ից դուրս կանխիկի հաշվին՝ 13.8%:

Չորրորդ եռամսյակում փողի բազայի աճը հիմնականում պայմանավորվել է ԿԲ-ից դուրս կանխիկի աճի բարձր տեմպերով

ԿԲ-ից դուրս գտնվող կանխիկ դրամի վերջին տարիների վարքագծերի համադրումից կարելի է փաստել, որ այս տարի հիմնականում կրկնվել է 2008 թվականին այդ ցուցանիշի ցուցաբերած վարքագիծը, միայն այն տարբերությամբ, որ այս տարվա առաջին եռամսյակում արձանագրվել է ԿԲ-ից դուրս կանխիկի անհամեմատ արագ տեմպերով նվազում, իսկ տարեվերջին՝ ավելի արագ տեմպերով աճ:

Վերջին տարիների համեմատ՝ 2009 թվականի առաջին եռամսյակն առանձնացել է ԿԲ-ից դուրս կանխիկի աճի տեմպերի զգալի դանդաղմամբ

3.4. ՀԱՄԱԽԱՌՆ ՊԱՀԱՆՋԱՐԿ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿ
3.4.1. Համախառն պահանջարկ

Ներքին պահանջարկ

Մասնավոր սպառում և ներդրումներ⁴⁴. 2009 թվականի չորրորդ եռամսյակում դրսևորվել են ներքին պահանջարկի անկման տեմպերի բարելավման միտումներ՝ հիմնականում պայմանավորված Կառավարության կողմից իրականացված հակաճգնաժամային ծրագրերի արդյունքում պետական ծախսերի զգալի աճով: Ներքին պահանջարկի անկման տեմպերի բարելավմանը նպաստել են նաև մասնավոր ծախսումները:

⁴⁴ Մասնավոր սպառման և ներդրումների իրական աճի չորրորդ եռամսյակի ցուցանիշները ՀՀ ԿԲ գնահատումներն են: Նշված ցուցանիշների փաստացի քվերը 2009 թվականի երրորդ եռամսյակի դրությամբ են: Ենթաբաժնում ներկայացված իրական աճի գնահատումները նախորդ տարվա նույն եռամսյակի նկատմամբ են, եթե այլ բան նշված չէ:

2009 թվականի չորրորդ եռամսյակում ներքին պահանջարկն իրական արտահայտությամբ նվազել է շուրջ 6%-ով՝ նախորդ եռամսյակի նույն ցուցանիշի համեմատ բարելավվելով 11.6 տոկոսային կետով: Ընդ որում՝ պետական ծախսերի իրական աճը նախորդ տարվա նույն եռամսյակի համեմատ կազմել է 7.7%՝ արտացոլելով Կառավարության իրականացրած հարկաբյուջետային ընդլայնողական քաղաքականության արդյունքները:

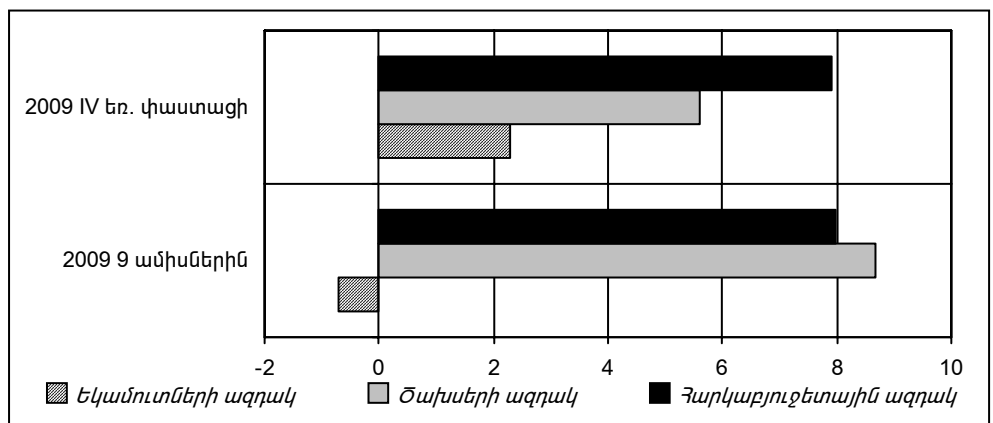
2009 թվականի չորրորդ եռամսյակի ընթացքում մասնավոր ծախսումներն իրական արտահայտությամբ նվազել են շուրջ 8%-ով՝ նախորդ եռամսյակի նույն ցուցանիշի համեմատ բարելավվելով 11.8 տոկոսային կետով: Մասնավոր ծախսումների կառուցվածքում ներդրումների նվազումը կազմել է շուրջ 23%՝ արտացոլելով բնակչության և կազմակերպությունների միջոցների հաշվին իրականացված շինարարության ավելի քան 38% նվազումը: Մասնավոր սպառման նվազումը կազմել է 0.4%՝ պայմանավորված նախորդ տարվա համեմատ մասնավոր տնօրինվող եկամուտների նվազմամբ: Չնայած շարունակվող անկման տենպերին, կարելի է փաստել, որ չորրորդ եռամսյակում մասնավոր ներդրումների և մասնավոր սպառման անկման տենպերը նախորդ եռամսյակի համեմատությամբ բարելավվել են համապատասխանաբար 24 և 1.5 տոկոսային կետերով՝ արտացոլելով ճգնաժամի աստիճանական հաղթահարման գործընթացի արդյունքները:

Չորրորդ եռամսյակի ընթացքում մասնավոր հատվածի ծախսումները զսպող ազդեցություն են ունեցել գնաճի վրա: Ըստ ՀՀ ԿԲ գնահատումների՝ մասնավոր իրական ծախսումների գնահատված մակարդակը ցածր է եղել հավասարակշիռ մակարդակից 3-4%-ով՝ սպառողական շուկայում առաջացնելով 1-1.2% գնանկումային ճնշումներ: Հարկ է նշել, սակայն, որ մասնավոր ծախսումների կազմում զգալի կրճատվել է երկարաժամկետ ապրանքների սպառումը, որը ԱԳԻ փոփոխության վրա եական ազդեցություն չի ունենում:

Պետական սպառում և ներդրումներ⁴⁵ Չորրորդ եռամսյակում շարունակվել է համախառն պահանջարկի վրա հարկաբյուջետային քաղաքականության ընդլայնող ազդեցության դրսևորումը՝ պայմանավորված Կառավարության կողմից հակաճգնաժամային ծրագրերի իրագործման արդյունքում պետական ծախսերի և տնտեսությանը վարկավորման ծավալների աճով:

Ըստ հաշվարկված հարկաբյուջետային ազդակների, պետական հատվածը ամբողջական պահանջարկի վրա ունեցել է 7.8 տոկոսային կետ ընդլայնող ազդեցություն՝ պայմանավորված եկամուտների և ծախսերի ընդլայնող ազդակների ձևավորմամբ:

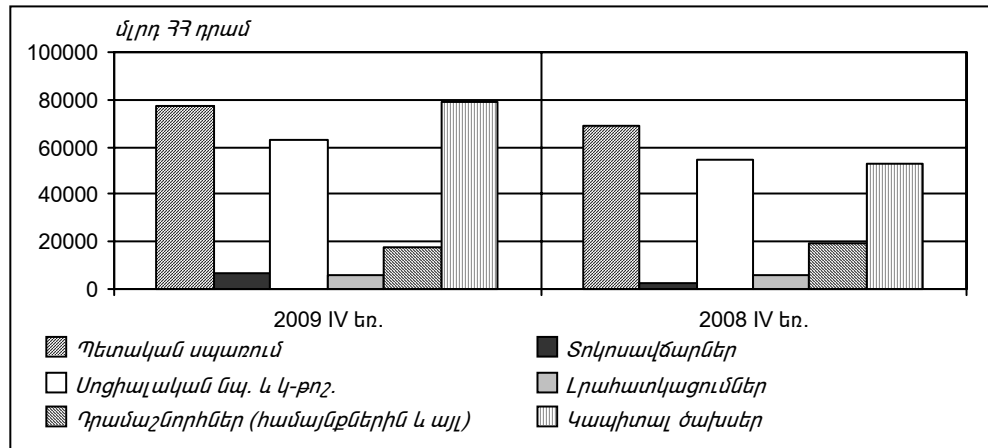
2009 թվականի չորրորդ եռ. հարկաբյուջետային ազդակն ունեցել է ընդլայնող ազդեցություն

⁴⁵ Հարկաբյուջետային հատվածի վերլուծությունը կատարվել է 2009 թ. չորրորդ եռամսյակի և տարեկան համախառն քաղաքականության նախնական փաստացի ցուցանիշների հիման վրա: Ընդ որում՝ համախառն պահանջարկի վրա ազդեցություն գնահատման նպատակով պետական ծախսերում ներառվել է նաև տնտեսության գույք վարկավորումը: Ազդակների հաշվարկներում նույնպես օգտագործվել են համախառն քաղաքականության չորրորդ եռամսյակի նախնական ցուցանիշները, իսկ հաշվարկները կատարվել են նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ համադրելի վիճակագրական բազայի հիման վրա:

Ինչպես տարվա առաջին ինն ամիսներին, այնպես էլ չորրորդ եռամսյակում ՀՀ տնտեսության ակտիվության անկումը իր շարունակական բացասական ազդեցությունն է ունեցել պետական բյուջեի՝ մասնավորապես հարկային եկամուտների հավաքագրման մակարդակի վրա: Արդյունքում՝ ՀՀ բյուջեի եկամուտները զգալիորեն ցածր էին ՀՀ Կառավարության կողմից սահմանված եռամսյակային համամասնություններով նախատեսված ցուցանիշից: Սակայն, չորրորդ եռամսյակում տնտեսական անկման նվազման միտումը արդեն իսկ դրական նախադրյալ էր հարկային եկամուտների նվազման տեմպի թուլացման համար: Ընդհանուր առմամբ, եռամսյակի արդյունքում, ՀՆԱ նկատմամբ եկամուտների առաջանցիկ անկմամբ պայմանավորված, ամբողջական պահանջարկի վրա եկամուտների ազդեցությունը գնահատվել է ընդլայնող, որը կազմել է 2.3 տոկոսային կետ:

Համախմբված բյուջեի ծախսերի մեջ 2009 թվականի չորրորդ եռամսյակում փոքր-ինչ նվազում է արձանագրվել միայն տրանսֆերտների գծով

Ծախսերի գծով չորրորդ եռամսյակի համար հաշվարկված ազդակը կազմել է 5.5⁴⁶ տոկոսային կետ ընդլայնող, որը պայմանավորված է նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ծախսերի և տնտեսության վարկավորման ծավալների աճով, ինչպես նաև ՀՆԱ ցածր մակարդակով: Չորրորդ եռամսյակում պետական ծախսերը, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ, ավելացել են շուրջ 35 %-ով՝ ներառյալ տնտեսությանն ուղղված զուտ վարկավորումը: Ընդ որում, ընթացիկ ծախսերն ավելացել են 11.7 %-ով, իսկ «Ոչ ֆինանսական ակտիվների հետ գործառնություններ» հոդվածի գծով ծախսերը՝ 50 %-ով: Ընթացիկ ծախսերի մեջ պետական սպառումը տ/տ աճել է մոտ 12 %-ով, իսկ սոցիալական նպաստների և կենսաթոշակների աճը տ/տ կազմել է 14.8 %:

«Ոչ ֆինանսական ակտիվների հետ գործառնություններ (կապիտալ ծախսեր)» հոդվածի գծով ծախսերը ինչպես 2009 թ. առաջին ինը ամիսներին, այնպես էլ չորրորդ եռամսյակում էապես աճել են և՛ ներքին, և՛ արտաքին՝ ԾԻԳ-երի միջոցով իրականացվող ֆինանսավորման աղբյուրների հաշվին: Նշված հոդվածի գծով ծախսերի կառուցվածքում ներքին աղբյուրների հաշվին իրականացվող ծախսերի կշիռը կազմել է 68 %, իսկ արտաքին ֆինանսավորման կշիռը՝ 32 % (նախորդ տարի, համապատասխանաբար՝ 77 % և 23 %):

Կառավարության հակաճգնաժամային ծրագրերի հիմնական մասի իրականացումը, հետևաբար պետական հատվածի ընդլայնող ազդեցությունը, ինչպես և սպասվում էր, դրսևորվեց տարվա երկրորդ կեսին: Եկամուտների և ծախսերի վերը նշված ցուցանիշների պարագայում չորրորդ եռամսյակում ձևավորված պակասուրդը կազմել է տարվա պակասուրդի մեկ երրորդը: Վերջինիս 92%-ը ֆինանսավորվել է արտաքին և 8 %-ը՝ ներքին աղբյուրների հաշվին:

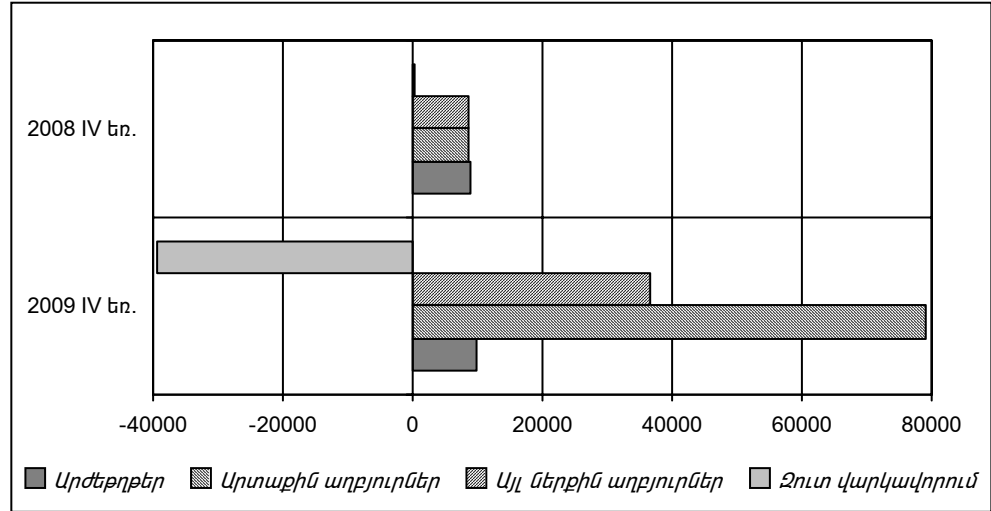
Ամփոփելով տարվա արդյունքները՝ նշենք, որ ընդհանուր եկամուտների նվազումը կազմել է 14.4 %: Ընդ որում՝ հարկային եկամուտների նվազումը կազ-

⁴⁶ Ըստ հարկաբյուջետային ազդակների գործող մեթոդաբանության՝ եկամուտների ազդակի հաշվարկում օգտագործվող ՀՆԱ-ն փաստացի անվանական ՀՆԱ-ն է, իսկ ծախսերի ազդակում՝ պոտենցիալ ՀՆԱ-ն:

մել է 16.1 %, իսկ հարկեր /ՅՆԱ ցուցանիշը՝ 16.5 %՝ նախորդ տարվա համեմատ նվազելով 0.6 տոկոսային կետով: Տարեկան կտրվածքով ծախսերի աճը, ներառյալ զուտ վարկավորումը, տ/տ կազմել է 21 %, իսկ ծախսեր/ՅՆԱ ցուցանիշը՝ 31%՝ նախորդ տարվա համեմատ ավելանալով 8.3 տոկոսային կետով:

Այսպիսով, Կառավարությունը ներքին պահանջարկի խթանման միջոցով իրականացրել է տնտեսական անկման մեղմացմանը նպատակաուղղված ընդլայնողական հարկաբյուջետային քաղաքականություն, որը, ըստ հարկաբյուջետային ազդակի գնահատված ցուցանիշի, կազմել է շուրջ 8 տոկոսային կետ ընդլայնող:

2009 թվականի չորրորդ եռամսյակում պակասուրդի ֆինանսավորման աղբյուրներում գերակշռել է արտաքին ֆինանսավորումը

Մակրոտնտեսական հիմնական ցուցանիշները 2008 և 2009 թթ. չորրորդ եռամսյակներում (իրական արտահայտությամբ)

Ցուցանիշներ	2008-IV/ 2007-IV	2009-IV/ 2008-IV
Իրական ՅՆԱ	11.1	-20.8
Ներքին պահանջարկ	11.3	-16.6
Սպառում	7.8	-5.2
Պետական	5.7	-10.7
Սասնավոր	8.2	-4.1
Կապիտալ ներդրումներ	17.4	-35.2
Պետական	-11.4	14.5
Սասնավոր	19.7	-38.2
Արտահանում ⁴⁷	-6.9	-5.0
Ներմուծում	12.9	-18.0

3.4.2. Համախառն առաջարկ⁴⁸

Համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամի հետևանքով առաջացած տնտեսական անկումը 2009 թվականի երկրորդ եռամսյակում հասնելով իր առավելագույն մակարդակին (տ/տ 21.8%)՝ հաջորդ եռամսյակների ընթացքում դրսևորել է նվազման միտումներ՝ հիմնականում պայմանավորված խթանող հարկաբյուջետային և դրամավարկային քաղաքականությունների արդյունքում մակրոտնտեսական իրավիճակի աստիճանական բարելավմամբ: Ինչպես ակնկալվում էր, չորրորդ եռամսյակում արձանագրվել է անհամեմատ փոքր՝ տ/տ 5.3% տնտեսական անկում, որի պարագայում հունվար-դեկտեմբերի տնտեսական անկման ցուցանիշը նվազել է մինչև տ/տ 14.4%: Ընդ որում՝ եռամսյակի ընթացքում, բացառությամբ շինարարության ճյուղի, որտեղ անկման տեմպերը նվազել են, տնտեսության մյուս ճյուղերում արձանագրվել է աճ:

Արդյունաբերության ճյուղում արձանագրվել է ավելացված արժեքի շուրջ տ/տ 1.4% աճ (հունվար-դեկտեմբերին՝ տ/տ 7.6% նվազում)՝ հիմնականում պայմանավորված մետաղագործական արդյունաբերության և մետաղի հանքաքարերի արդյունահանման ենթաճյուղերի աճով:

⁴⁷ Վերաբերում է ապրանքների և ծառայությունների արտահանմանն ու ներմուծմանը:

⁴⁸ Աճի ցուցանիշները նախորդ տարվա չորրորդ եռամսյակի նկատմամբ են, եթե այլ բան նշված չէ:

Մասնավորապես, մետաղի հանքաքարերի արդյունահանման և մետաղագործական արդյունաբերությունում 2009 թվականի հունվար-դեկտեմբերին արտադրության ծավալների իրական աճը կազմել է համապատասխանաբար 10% և 20.9%, որն արձանագրվել է հիմնականում չորրորդ եռամսյակում՝ մետաղների համաշխարհային գների շարունակական աճի հետևանքով: Եռամսյակի ընթացքում զգալի ավելացվել են *ալյումինե փայլաթիթեղի* (շուրջ 2 անգամ), *ալյումինե գլանվածքի* (1,8 անգամ), *պղնձի և ցինկի խտանյութի* (համապատասխանաբար 39.4% և 66.6%) և *ֆերոնիդրոտենի* (13.6%) արտադրության ծավալները: Հունվար - դեկտեմբեր ժամանակահատվածում աճ է արձանագրվել նաև *ռետինե և պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրության և ծխախոտային արտադրատեսակների* արտադրության ենթաճյուղերում՝ համապատասխանաբար 16.7% և 17.6%:

Սննդի արդյունաբերությունում 2009 թվականի հունվար-դեկտեմբերին արտադրության ծավալների իրական նվազումը կազմել է տ/տ 6.2%: Եռամսյակի ընթացքում *ալյուրի և մակարոնեղենի* արտադրության ծավալները նվազել են համապատասխանաբար 5.9% և 7,8%-ով՝ հացահատիկի ցածր բերքի ստացման հետևանքով⁴⁹: Շարունակել են զգալի նվազել *կոնյակի (33,6%), կենդանական յուղի (42,9%), պահածոների (57,1%), ոչ ալկոհոլային ըմպելիքների (8,1%) և աղի (14,4%)* արտադրության ծավալները:

Արտադրության ծավալները նվազել են *շինանյութերի արտադրությունում* (հունվար-դեկտեմբերին՝ 24,3%)՝ հիմնականում պայմանավորված շինարարության ծավալների կրճատման հետևանքով չորրորդ եռամսյակում ցեմենտի, ապրանքային բետոնի, ալյումինե և մետաղապլաստե իրերի արտադրության ծավալների նվազմամբ և *քիմիական արդյունաբերությունում* (հունվար-դեկտեմբերին՝ 34,1%)՝ պայմանավորված կաուստիկ սոդայի արտադրության ծավալների կրճատմամբ և սինթետիկ կորունդի արտադրության դադարեցմամբ:

Նման զարգացումների պայմաններում չորրորդ եռամսյակի ընթացքում էներգետիկայի ենթաճյուղում արձանագրվել է տ/տ 11.6% աճ՝ ի հաշիվ ՀԷԿ-երի, ՀԱԷԿ-երի և հողմային ԷԿ-երի արտադրության ծավալների աճի:

Շինարարության ճյուղում, կապիտալ ներհոսքի կրճատման և եկամուտների նվազման պարագայում, ի տարբերություն նախորդ եռամսյակների, արձանագրվել է ավելացված արժեքի համեմատաբար փոքր անկում՝ շուրջ 19.2%, որի պարագայում հունվար-դեկտեմբերի անկման ցուցանիշը կազմել է 42.3%: Հատկանշական է, որ հունվար-դեկտեմբերին առավելապես նվազել են *բնակչության հաշվին* իրականացվող անհատական շինարարության ծավալները՝ տ/տ 70.5%, մինչդեռ *կազմակերպությունների* մասով արձանագրվել է թեև փոքր, բայց դրական աճ՝ տ/տ 4.3%:

Արդյունքում, տեղի է ունեցել շինարարության ֆինանսավորման աղբյուրների էական կառուցվածքային փոփոխություն. բնակչության միջոցների հաշվին իրականացվող շինարարության կրճատումը ուղեկցվել է կազմակերպությունների, միջազգային վարկերի, պետական բյուջեի և համայնքների միջոցների հաշվին իրականացվող շինարարության աճով:

Շինարարության ճյուղային բաշխվածության տեսանկյունից՝ հունվար-դեկտեմբերին առավելապես նվազել է *առևտրի* (54.2%), *բնակարանային* (65.4%), *կոմունալ, սոցիալական և անհատական ծառայությունների* (32.2%) և *կրթության* (25.9%) ճյուղերում իրականացվող շինարարությունը, մինչդեռ *էներգետիկայի* (2.8 անգամ), *ֆինանսական գործունեության* (3.8 անգամ), *առողջապահության* (5.2 անգամ), *տրանսպորտի և կապի* (22%), *մշակող արդյունաբերության* (10,3%) ենթաճյուղերում արձանագրվել է բարձր աճ:

⁴⁹ 2009 թվականին շուրջ 170 հազ. ցանքատարածքներից հավաքվել է մոտ 340 հազ. տոննա համախառն բերք՝ նախորդ տարվա 400 հազ. տոննայի փոխարեն: Անձրևային եղանակը հիմնականում նպաստել է հացահատիկի մշակմանը, սակայն եղել են նաև կարկտահարման և զերիտնավացման դեպքեր: Ցածր բերքատվության հիմնական պատճառը ոչ բարձր բերքատու սերմերի օգտագործումն է, ցանքաշրջանառության բացակայությունն ու միակողմանի պարարտացումը:

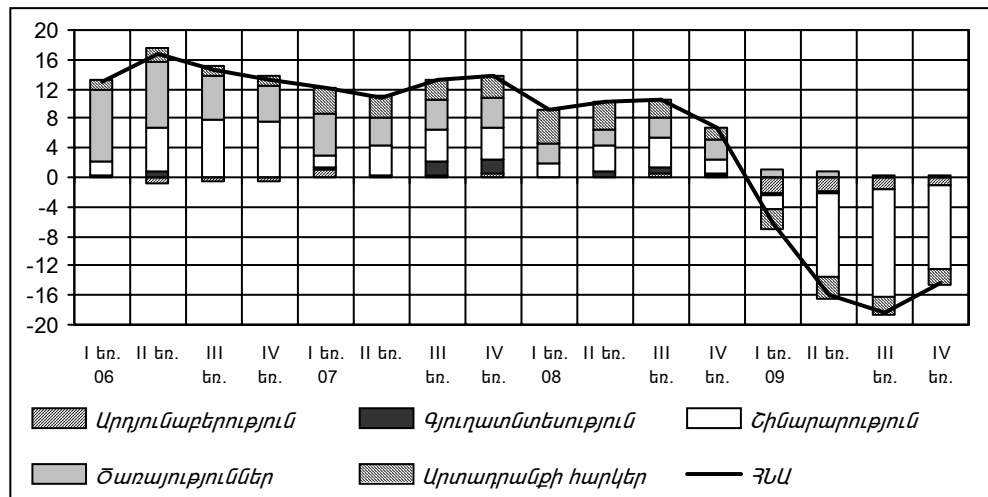
Գյուղատնտեսության ավելացված արժեքը տարվա չորրորդ եռամսյակում աճել է տ/տ շուրջ 2.1%-ով, որի պարագայում հունվար-դեկտեմբերին ավելացված արժեքի անկումը կազմել է տ/տ 0,1%: Ընդ որում, հունվար-դեկտեմբերին անասնապահությունում արձանագրված 1% աճը պայմանավորվել է անասնապահության հիմնական մթերքի (բացառությամբ կաթի) արտադրության ծավալների ավելացմամբ: Այսպես. սպանդի համար իրացված անասունի և թռչնի, ինչպես նաև ձվի ծավալները ավելացել են համապատասխանաբար 0,2%-ով և 9,4%-ով:

Բուսաբուծության ենթաճյուղում համախառն արտադրանքի նվազումը հիմնականում պայմանավորվել է նախորդ տարվա համեմատ հունվար-դեկտեմբերին հացահատիկային և հացահատիկաընդեղենային մշակաբույսերի բերքի ծավալների՝ 9,7%, կարտոֆիլի՝ 8,5%, բանջարանոցային մշակաբույսերի՝ 0,7% և կերային մշակաբույսերի՝ 0,8% նվազմամբ: Միևնույն ժամանակ, նախորդ տարվա համեմատ հարուստ բերք է ստացվել պտղի և հատապտղի (4,5%), բոստանային մշակաբույսերի (18,6%) և խաղողի (12,3%) գծով: Արդյունքում՝ բուսաբուծության համախառն արտադրության իրական անկումը հունվար-դեկտեմբերին կազմել է 0.7%:

Ծառայությունների ոլորտում ինչպես եռամսյակի ընթացքում, այնպես էլ հունվար-դեկտեմբերին արձանագրվել է 0,7% աճ: Աճի տեմպը նվազել է հիմնականում *մեծածախ առևտրի* (առավելապես նվազել է սպառողական ապրանքների և գյուղատնտեսական արտադրանքի առևտրի շրջանառությունը) և *ավտոմեքենաների առևտրի անկման պատճառով*. հունվար-դեկտեմբերին արձանագրվել է համապատասխանաբար տ/տ 7,9% և տ/տ 38,2% նվազում:

Միևնույն ժամանակ, մատուցված ծառայությունների ծավալը հունվար-դեկտեմբերին ավելացել է տ/տ 1.3%-ով: Մասնավորապես, բարձր աճ է արձանագրվել *սոցիալական* (26,6%), *հյուրանոցային և ռեստորանային* (9,2%), *առողջապահության* (7,4%), *կրթության* (5,7%), *կապի* (2,8%) և *ֆինանսական* ծառայությունների (0.5%) ոլորտներում:

Իրական ՀՆԱ-ի աճի տեմպը և տնտեսության ճյուղերի նպաստումները

3.5. ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՇՈՒԿԱՍ⁵⁰

2009 թվականի չորրորդ եռամսյակի ընթացքում աշխատանքի շուկայում առկա կոշտությունների պարագայում արձանագրվել է տնտեսության անվանական աշխատավարձերի որոշակի աճ՝ պայմանավորված ինչպես բյուջետային ֆինանսավորում ունեցող, այնպես էլ մասնավոր հատվածի կազմակերպություններում աշխատավարձերի որոշակի աճով: Գործազրկության մակարդակը ևս տնտեսական անկման տեմպերին արձագանքել է որոշակի ժամանակային խզու-

⁵⁰ Աշխատանքի շուկայի չորրորդ եռամսյակի տվյալները ՀՀ ԿՔ գնահատումներն են՝ հիմնված հոկտեմբեր, նոյեմբեր ամիսների փաստացի, և դեկտեմբեր ամսվա գնահատված ցուցանիշների վրա: Ենթաբաժնում ներկայացված աճի գնահատականները նախորդ տարվա նույն եռամսյակի նկատմամբ են, եթե այլ բան նշված չէ:

մով: Արդյունքում աշխատանքի արտադրողականությունը նվազել է, որը աշխատավարձերի աճի պայմաններում հանգեցրել է միավոր աշխատուժի ծախսերի աճի: Այս զարգացումներով պայմանավորված՝ աշխատանքի շուկայի կողմից որոշակի գնաճային ճնշումներ են առաջացել:

Ըստ ՀՀ ԿԲ գնահատումների՝ 2009 թվականի չորրորդ եռամսյակում տնտեսության անվանական աշխատավարձերի միջին աճը կազմել է շուրջ 9%: Աշխատավարձերը զգալի բարձրացել են առողջապահության, կրթության և առևտրի ոլորտներում, իսկ նվազել՝ շինարարության ոլորտում: Չորրորդ եռամսյակում, տարվա նախորդ եռամսյակների համեմատ, աշխատավարձերի աճի տեմպերը դանդաղել են:

2009 թվականի չորրորդ եռամսյակում շարունակվել է զբաղվածության ցուցանիշների՝ տարեսկզբից դրսևորվող վատթարացումը: Գործազրկության եռամսյակային միջին մակարդակն աճել է 0.7 տոկոսային կետով և կազմել 7%: Ընդ որում՝ պաշտոնապես գրանցված գործազուրկների թվաքանակը 2009 թվականի ընթացքում աճել է 8.7%-ով, իսկ տնտեսությունում զբաղվածների թիվը նվազել է 1.4%-ով:

Եռամսյակի ընթացքում, տնտեսական ակտիվության նվազմամբ պայմանավորված, աշխատանքի արտադրողականությունը շուրջ 5 %-ով նվազել է:

Նշված զարգացումների հետևանքով տնտեսությունում արձանագրվել է միավոր աշխատուժի ծախսերի աճ, որը հանգեցրել է սպառողական շուկայում շուրջ 0.9 տոկոսային կետ գնաճային ճնշումների:

**3.6. ՆԵՐՄՈՒԾՄԱՆ
ԳՆԵՐ ԵՎ
ԱՐՏԱԴՐՈՂՆԵՐԻ ԳՆԵՐ**

**3.6.1. Ներմուծման
գներ**

2009 թ. չորրորդ եռամսյակում համաշխարհային ապրանքային շուկաներում շարունակվել է գների աճը՝ հիմնականում գերազանցելով նախորդ տարվա մակարդակը: Ընդ որում՝ պահպանվել են ինչպես հունքային, այնպես էլ պարենային գրեթե բոլոր ապրանքների գների բարձրացման միտումները: Գների աճը հիմնականում պայմանավորվել է համաշխարհային տնտեսության վերականգնման միտումներով: Գրեթե բոլոր խոշոր երկրներում արդեն երրորդ եռամսյակում արձանագրվել էր եռ/եռ տնտեսական աճ, որը գերազանցել է սպասումները: Բացի այդ, ԱՄՆ դոլարի դիրքերի թուլացումը չորրորդ եռամսյակում նույնպես նպաստել է հունքային ապրանքների դոլարային արտահայտությամբ գների աճին:

Ըստ Կենտրոնական բանկի գնահատումների՝ 2009 թվականի չորրորդ եռամսյակում տարվա մեջ առաջին անգամ, ներմուծման դոլարային գները աճել են՝ տ/տ 5.4 տոկոսով (նախորդ եռամսյակում տ/տ նվազումը կազմել էր մոտ 8.3 տոկոս):

Ցուցանիշներ	IV եռ. 08	I եռ. 09	II եռ. 09	III եռ. 09	IV եռ. 09
Ներմուծում (ընդհանուր)	5.6	-12.7	-10.6	-8.3	5.4
Ներմուծում (ծառայություններ)	6.5	-7.4	-10.0	-9.1	3.1
Ներմուծում (ապրանքներ)	5.3	-14.4	-10.8	-8.0	6.1
Կապիտալ ապրանքներ ⁵¹	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Սպառողական ապրանքներ	6.5	-7.4	-10.0	-9.1	3.1
Հումքային ապրանքներ	18.2	-21.1	-17.7	-15.1	-3.7
Ադամանդ ⁵¹	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Նավթամթերք	-37.2	-53.5	-51.7	-40.9	34.2
Բնական գազ	0.0	0.0	40.0	40.0	40.0

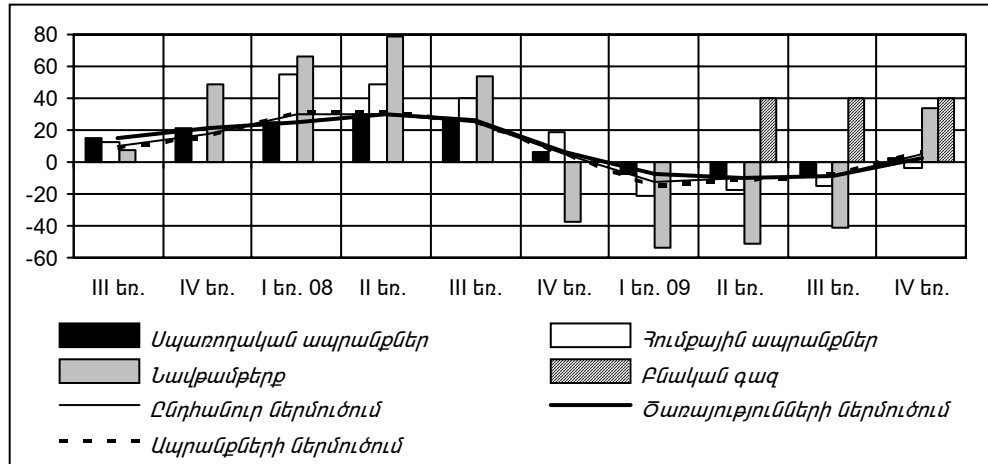
Դոլարային գների տ/տ աճը հիմնականում պայմանավորվել է նավթամթերքների գների՝ թռիչքային և սպառողական ապրանքների գների՝ համեմատաբար մեղմ աճով, մինչդեռ հունքային ապրանքների գները շարունակել են նվազել:

⁵¹ Կապիտալ ապրանքների և ադամանդի գների գնահատականների բացակայությունը պայմանավորված է դրանց փաստացի խիստ մեծ տատանողականությամբ, այդ իսկ պատճառով գների փոփոխությունը գնահատվում է զրոյական:

Հունքային ապրանքների գները տ/տ նվազել են 3.7 տոկոսով (նախորդ եռամսյակում՝ տ/տ 15.1 տոկոս նվազում) պայմանավորված հացահատիկի և մետաղների գների նվազմամբ: Ընդհանուր գների վրա հունքային ապրանքների գներն ունեցել են -1.0 տոկոսային կետ ազդեցություն:

Չորրորդ եռամսյակում, տնտեսության վերականգնման լավատեսական սպասումների պարագայում, գրանցվել է նավթամթերքի դոլարային գների աճ, որը տարեկան կտրվածքով գերազանցել է նախորդ տարվա նույն եռամսյակի ցուցանիշը: Այսպես՝ նավթամթերքի գները չորրորդ եռամսյակում աճել են տ/տ 34.2 տոկոսով (նախորդ եռամսյակում՝ 40.9 տոկոս նվազում)՝ ընդհանուր ներմուծման գների վրա ազդելով 2.2 տոկոսային կետով:

Ներմուծված ապրանքների գները չորրորդ եռամսյակում բարձրացել են

Սպառողական ապրանքների գների աճը 2009թ. չորրորդ եռամսյակում կազմել է տ/տ 3.1 տոկոս, որը ընդհանուր ներմուծման գների վրա ունեցել է 0.6 տոկոսային կետ ազդեցություն: Ընդհանուր առմամբ, գործընկեր երկրների փոխարժեքների փոքր արժեզրկումը (1.8 տոկոսային կետ) չորրորդ եռամսյակում չեզոքացրել է գնաճային ազդեցությունը (4.1 տոկոսային կետ): Եվրոյի արժույթի և եվրոպական երկրներում գրանցված գնաճի հետևանքով Եվրոգոտու ազդեցությունը ընդհանուր ներմուծման գների վրա կազմել է 0.6 տոկոսային կետ:

Միջազգային գների տ/տ 5.4% աճի և 33 դրամ/ԱՄՆ դոլար միջին անվանական փոխարժեքի տ/տ 25.5% արժեզրկման պայմաններում՝ սպառողական զանրյուղում ներառված ներմուծված ապրանքների դրամային գները չորրորդ եռամսյակում տ/տ աճել են 3.4 տոկոսով:

3.6.2. Արտադրողների գներ ⁵²

2009 թվականի հունվար-դեկտեմբերին ՀՆԱ դեֆլյատորը կազմել է տ/տ 101,5%՝ զիջելով նախորդ տարվա համապատասխան ցուցանիշին 6.9 տոկոսային կետով: Ընդ որում՝ արտադրողների գների աճը եռամսյակի ընթացքում պայմանավորվել է արդյունաբերության և բեռնափոխադրումների ոլորտում արձանագրված գների աճով:

Գյուղատնտեսության ճյուղում տարվա չորրորդ եռամսյակում գները նվազել են տ/տ 11.9%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված բոստանային մշակաբույսերի, տանձի, խնձորի և խաղողի հարուստ բերքի ստացման պարագայում դրանց մթերման գների նվազմամբ: Մինչդեռ, զգալիորեն բարձրացել են մսամթերքի (մասնավորապես՝ տավարի և ոչխարի) մթերման գները:

Շինարարությունում գների՝ նախորդ տարվա նույն եռամսյակում արձանագրված բարձր մակարդակը պահպանվել է, որին նաև նպաստել է շինարարության ծավալների անկման տեմպերի նվազումը:

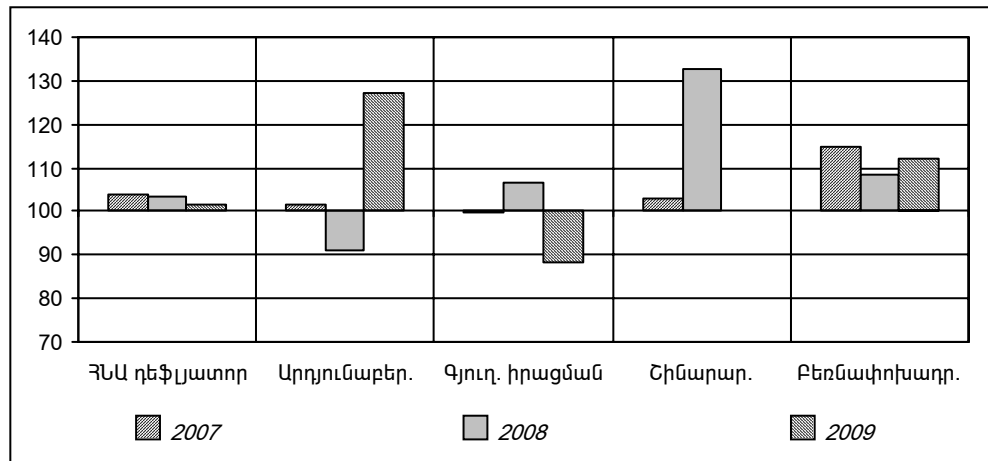
Արդյունաբերության ճյուղում չորրորդ եռամսյակում արձանագրվել է արտադրողների գների տ/տ 27.3% աճ, որը պայմանավորված է հունվար-դեկտեմբերին էլեկտրաէներգիայի, գազի, ջրի արտադրության և բաշխման ենթաճյուղի՝

⁵² Տնտեսության ճյուղերի գների ինդեքսները թողարկման գների ինդեքսներն են:

տ/տ 33.7% և մշակող արդյունաբերության ենթաճյուղի՝ տ/տ 2.7% աճով: Միևնույն ժամանակ, հանքագործական արդյունաբերությունում արդյունաբերողների արտադրանքի գները տ/տ նվազել են 16.8%-ով՝ պայմանավորված այս տարի, նախորդ տարվա համեմատ, համաշխարհային շուկաներում գունավոր մետաղների միջին տարեկան գների ցածր մակարդակի ձևավորմամբ:

Բեռնափոխադրումների սակագները տարվա չորրորդ եռամսյակում բարձրացել են տ/տ 11.9%-ով: Ընդ որում, հունվար-դեկտեմբերին բեռնափոխադրումների սակագների աճ է արձանագրվել երկաթգծով բեռնափոխադրումների սակագների տ/տ 8.8% (հունվարից երկաթգծի ծառայությունների համար սահմանվել են նոր սակագներ), *օդային տրանսպորտով բեռնափոխադրումների* սակագների տ/տ 17.7% և *խողովակաշարային տրանսպորտի* (2009 թվականի ապրիլի 1-ից գազի սակագները բարձրացել են. 154 ԱՄՆ դոլար՝ նախկին 110 ԱՄՆ դոլարի փոխարեն) սակագների տ/տ 14.6% աճի հաշվին:

2009 թ. չորրորդ եռամսյակում գների աճ է գրանցվել բեռնափոխադրումների և արդյունաբերության ոլորտներում, իսկ նվազում՝ գյուղատնտեսության ճյուղում

3.7. Գնաճի սպասումներ

ՀՀ ԿԲ-ն ամփոփել է գնաճի սպասումների վերաբերյալ ֆինանսական հատվածի կազմակերպությունների, տնային տնտեսությունների և իրական հատվածի ոչ ֆինանսական կազմակերպությունների շրջանում 2009թ. չորրորդ եռամսյակի համար իրականացված հարցման արդյունքները:

Բանկերում և վարկային կազմակերպություններում իրականացված հարցումների համաձայն՝ ֆինանսական համակարգում հետագա 12-ամսյա ժամանակահատվածի համար գնաճային սպասումները նախորդ եռամսյակի հարցման արդյունքների համեմատ էապես չեն փոխվել: Թե՛ բանկերի և թե՛ վարկային կազմակերպությունների ընտրությունը հիմնականում հավասարաչափ է բաշխվել 12-ամսյա գնաճի երկու՝ 2.5 - 5.5% և 5.5 - 8.5% միջակայքերի միջև: Այսպիսով, գնաճի վերաբերյալ ֆինանսական համակարգի սպասումները հիմնականում խարսխված են, քանի որ մոտ են ԿԲ կողմից ընտրված նպատակային միջակայքին, սակայն արտահայտում են մաս բարձր գնաճային ռիսկեր:

Տնային տնտեսությունների ու իրական հատվածի ոչ ֆինանսական կազմակերպությունների՝ պարենային ապրանքների ապագա գների վերաբերյալ սպասումները աճի ուղղությամբ են: Նախորդ եռամսյակի 35.0%-ի փոխարեն գների աճ է ակնկալում 59.4%-ը, իսկ կայուն մակարդակ՝ 36.9%-ը՝ նախորդ եռամսյակի 59.7%-ի դիմաց:

Ըստ հարցման արդյունքների՝ շուկայական տոկոսադրույքների վերաբերյալ առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների՝ մեկ տարվա հորիզոնով կանխատեսումները հիմնականում անփոփոխ մակարդակի պահպանման և մասամբ էլ՝ փոքր-ինչ նվազման ուղղությամբ են: Ընդ որում՝ հիմնականում կայուն են ներգրավված և տեղաբաշխված դրամային միջոցների հետ կապված սպասումները, իսկ արտարժույթային միջոցների տոկոսադրույքների գծով մի շարք բանկեր և վարկային կազմակերպություններ ակնկալում են նվազում:

